

OSLO SPEILET

4 BARNEHUSHOLDNINGER
I OSLO

32 BARNEHAGEBRUKEN
I OSLO

12 ØKONOMISK SOSIALHJELP BLANT
BARNEFAMILIER I OSLO

40 GRUNNSKOLEPOENG OG GJENNOMSTRØMMING
I VIDERE GÅENDE OPPLÆRING

20 BARNEVERN

INNHold

04**BARNEHUSHOLDNINGER
I OSLO****12****ØKONOMISK
SOSIALHJELP
BLANT
BARNEFAMILIER
I OSLO****20****BARNEVERN****32****BARNEHAGEBRUKEN
I OSLO****40****GRUNNSKOLEPOENG OG
GJENNOMSTRØMMING
I VIDEREGÅENDE
OPPLÆRING**

OSLOSPEILET ble utgitt første gang i 1991 og presenterer sentral informasjon og faktabaserte analyser fra kommunens statistikktjeneste til bruk for kommunens politiske og administrative ledelse og andre interesserte.

Oslo kommunes statistikktjeneste er organisert som et tverretatlig samarbeid mellom Byrådsavdeling for finans, Bymiljøetaten, Helseetaten og Utdanningsetaten.

Ansvarlig redaktør: Kommunaldirektør Arild Sundberg, Byrådsavdeling for finans

Redaktør: Nils Petter Strand, Byrådsavdeling for finans

«Det er lettere å styre en nasjon enn å oppdra tre barn.»

Winston Churchill

I dette nummeret av Oslospeilet har vi samlet fem artikler som alle har til felles at de omhandler barn. I fire av artiklene er dette koblet direkte til kommunale tjenester rettet mot barn og barnefamilier.

Den første artikkelen gir en oversikt over sammensetningen av ulike typer husholdninger i Oslo. Husholdninger hvor det bor barn er i spesielt i fokus. Artikkelen retter også søkelys mot omfanget av barn i husholdninger med levekårsutfordringer, slik som lavinntekts-husholdninger, enslige forsørgere og trangbodde husholdninger.

Barn og barnefamilier med levekårsutfordringer belyses også i den andre artikkelen, da konkret gjennom statistikk over økonomisk sosialhjelp i Oslo de seneste årene. Det er store bydels-variasjoner i andel barn berørt av sosialhjelp. Videre kommer det fram at barn av innvandrere, barn med kun én forsørger og barn i husholdninger med mange barn, alle er overrepresentert blant barn berørt av sosialhjelp.

Barn som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling skal få hjelp av barneverntjenesten. I den tredje artikkelen vises utviklingen i antall bekymringsmeldinger, undersøkelser og hjelpetiltak fra barneverntjenesten i perioden 2004 til 2016.

Etter årtusenskiftet har det skjedd betydelig endringer innenfor barnehagesektoren, som blant annet full behovsdekning og makspris. Andelen barn som benytter barnehagetilbudet er langt høyere i dag enn på starten av 2000-tallet. I artikkelen kommer det fram at det er barnehagebruken blant de yngste barna som har økt mest.

Avslutningsvis ser vi nærmere på de litt eldre barna. Elevers karakterer i grunnskolen (grunnskolepoeng) gir en god pekepinn på hvorvidt de senere vil lykkes med å gjennomføre videregående opplæring. Skoleresultatene i grunnskolen varierer systematisk etter elevenes bakgrunn, slik som bosted, innvandrerbakgrunn og foreldrenes utdanningsnivå.

BARNEHUSHOLDNINGER I OSLO

Oslo hadde 332 568 husholdninger ved inngangen til 2016. Av disse hadde 75 317 husholdninger, eller 23 prosent av husholdningene, barn i alderen 0–17 år. Det er stor variasjon mellom bydelene både når det gjelder andel barnehusholdninger og hvor man finner flest levekårsutsatte barnehusholdninger.

Sammensetningen av husholdningstyper varierer mellom bydelene i Oslo. Dette gir blant annet uttrykk for at man har ulike preferanser for bosted gjennom livsløpet. Unge enslige og unge par ønsker gjerne å bo sentralt eller i nærheten av studiested. Familier med barn vil gjerne ha litt bedre plass og bo nærmere naturen. Dette mønsteret vises i husholdningsstatistikken. Husholdninger med en eller to bosatte er det flest av sentralt i Oslo mens ytre by har større andel av husholdninger med barn enn indre by.

Lavere andel husholdninger med barn i Oslo enn i landet ellers

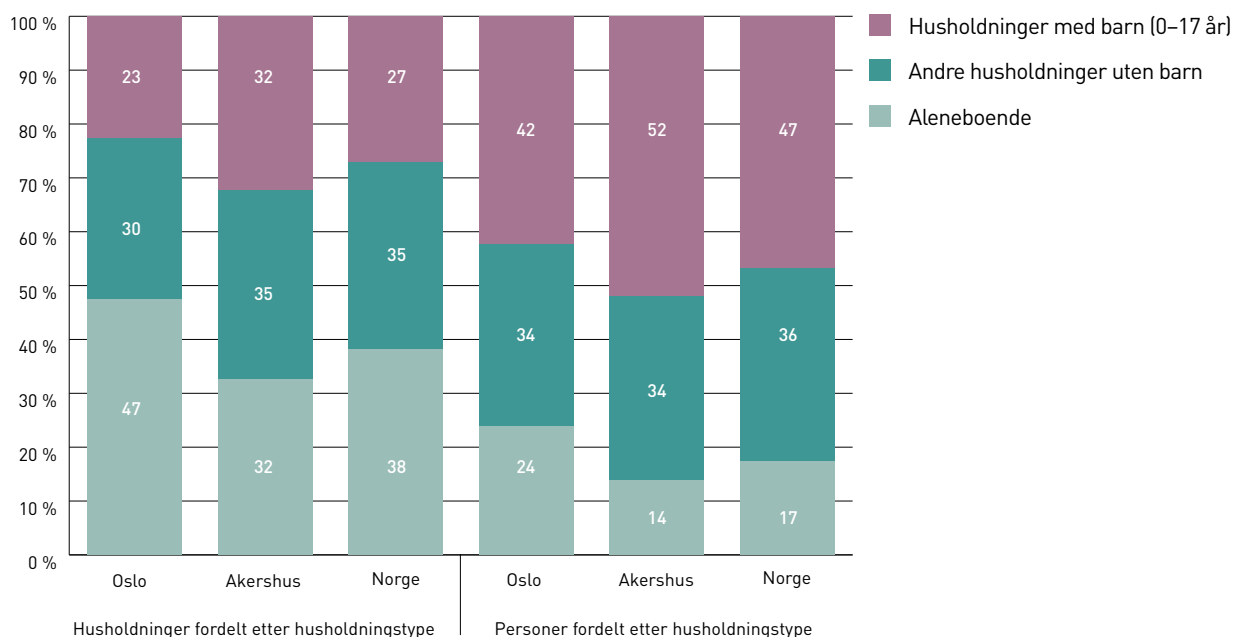
Den vanligste husholdningstypen i Oslo består av én person og i 2016 var omlag 47 prosent av de 332 568 husholdningene, aleneboende. Videre besto 28 prosent av husholdningene i Oslo av to personer, 11 prosent av tre personer og 14 prosent besto av fire personer eller flere. Husholdninger med barn under 18 år utgjorde 23 prosent av hele husholdningsmengden.

SAMMENDRAG

”

Oslo har en større andel aleneboende og en lavere andel husholdninger med barn (23 prosent) enn Akershus (32 prosent) og landet som helhet (27 prosent). De ytre bydelene har større andeler barnehusholdninger enn de sentrumsnære bydelene, og samtidig større andeler «store» barnehusholdninger (tre eller flere barn). Bydel Søndre Nordstrand utmerker seg med at så mye som 23 prosent av barnehusholdningene har tre eller flere barn. Tilsvarende andel på Oslonivå er 14 prosent. Bydel Gamle Oslo har den største andelen barn som bor med en enslig forsørger med 22,8 prosent, mot 15,5 prosent på Oslonivå. Samme bydel utmerker seg også med at 22 prosent av barna bor i lavinntektshusholdninger, mot 13 prosent i byen som helhet. Videre viser statistikken en klar sammenheng mellom barn i lavinntektshusholdninger og andel som bor trangt og som bor i leiebolig.

Figur 1. Husholdningssammensetningen og personer fordelt etter husholdningstype i Oslo, Akershus og hele landet, 2016. Kilde: SSB

Oslo har en litt annen husholdningssammensetning enn Akershus og landet. Som vi ser av figur 1 har Oslo blant annet en langt større andel aleneboende og en lavere andel husholdninger med barn enn Akershus og landet som helhet.

Til sammen utgjør Oslo og Akershus et felles bo- og arbeidsmarked og ser man fordelingen av husholdningstyper i Oslo og Akershus i sammenheng, så ligner det noe mer på fordelingen nasjonalt. Tar man utgangspunkt i antall *husholdninger* som enhet, er som nevnt aleneboende den mest vanlige husholdningstypen i alle bydelene i Oslo. Dersom man i stedet tar utgangspunkt i antall *personer* etter husholdningstype får man et litt annet bilde. I 2016 bodde 24 prosent av osloborgerne alene, mens 42 prosent bodde i en husholdning hvor det bodde barn under 18 år. I Akershus bodde over halvparten av innbyggerne i en barnehusholdning.

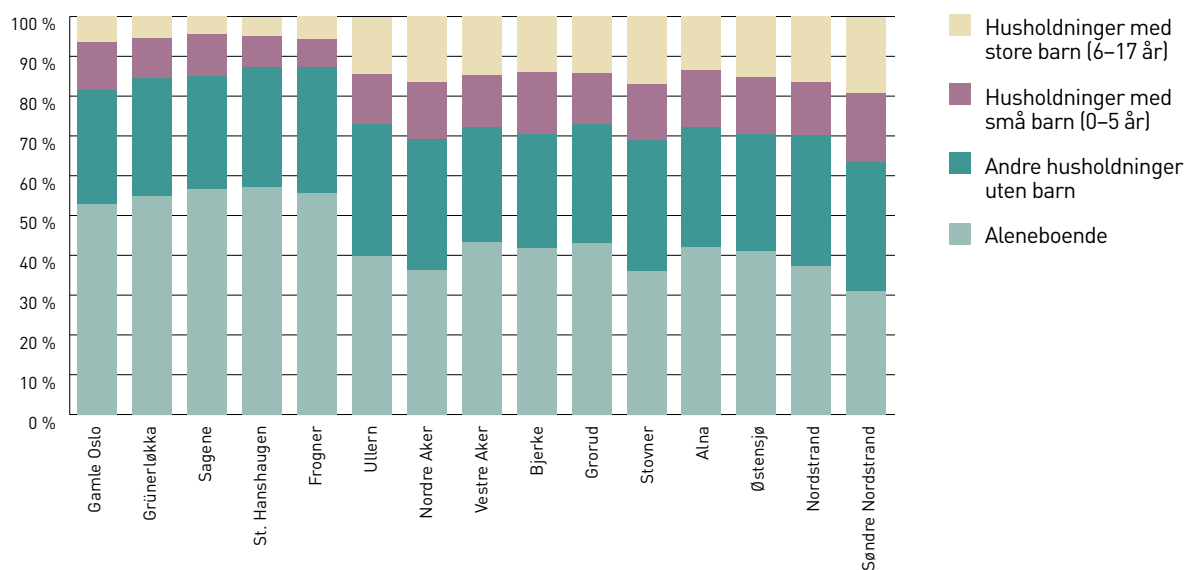
Barnehusholdningene

Av husholdningene i Oslo 1. januar 2016, var 23 prosent, eller 75 317 husholdninger med barn i alderen 0–17 år. Ser man nærmere på fordelingen av husholdningene med barn i Oslo, fordelt etter

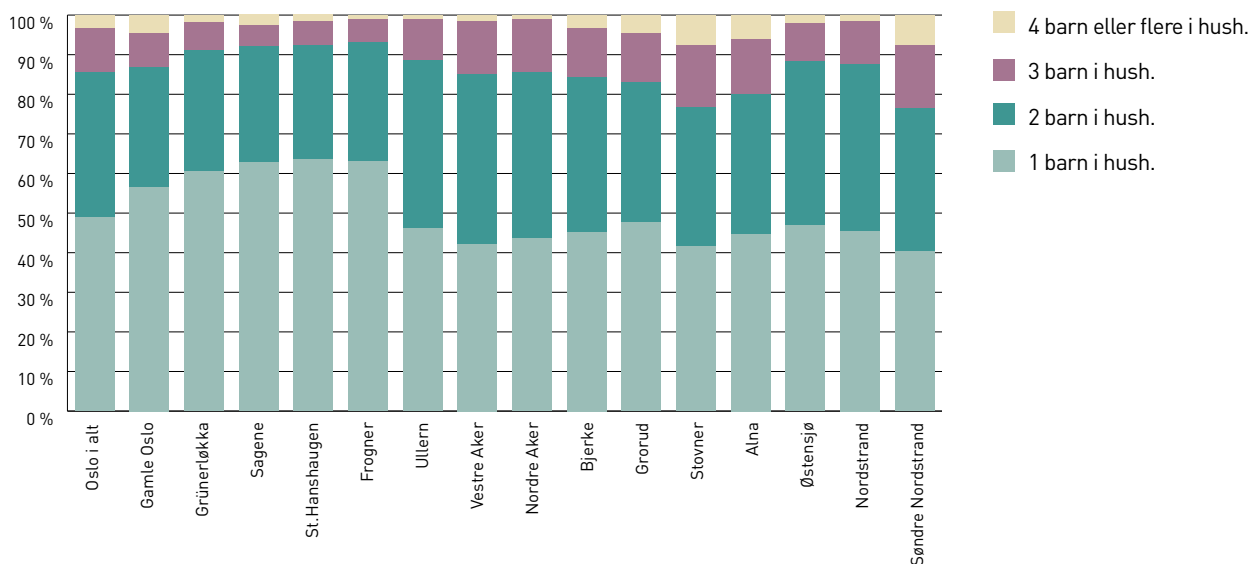
husholdningstype, finner man mønsteret beskrevet innledningsvis. Småbarnsfamiliene, det vil si par med små barn og mor/far med små barn, utgjør en større andel av barnehusholdningene i indre by¹ enn familiene med større barn. Med små barn menes barn i alderen 0–5 år og store barn menes barn i alderen 6–17 år. I ytre by² er det overvekt av familier med store barn.

Bydelene St. Hanshaugen og Frogner har de laveste andelen husholdninger med barn, begge med 13 prosent barnehusholdninger. Bydel Søndre Nordstrand var bydelen med størst andel husholdninger med barn med 37 prosent av husholdningene. I lys av dette er det ikke så overraskende at bydelen med størst andel store barnehusholdninger også fantes i bydel Søndre Nordstrand. Av alle barnehusholdningene i bydel Søndre Nordstrand bestod 23 prosent av tre eller flere barn. Bydel Stovner hadde en nesten like stor andel barnefamilier med tre eller flere barn som Søndre Nordstrand, nærmere bestemt 22 prosent. Til sammenligning besto 14 prosent av barnehusholdningene i hele Oslo, av tre eller flere barn.

Figur 2. Husholdningssammensetningen i bydelene, 2016. Kilde: SSB

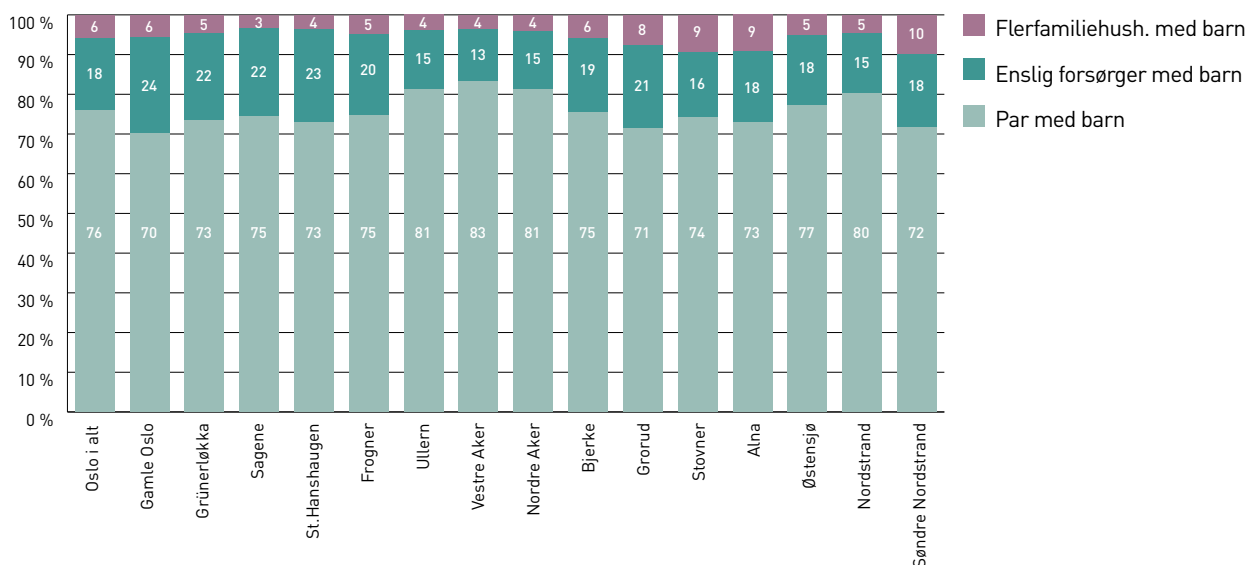

Figur 3. Andel barnehusholdninger etter hvor mange barn det er i husholdningen, 2016. Kilde: SSB

1. Indre by omfatter bydelene Gamle Oslo, Grünerløkka, Sagene, St. Hanshaugen, Frogner.
2. Ytre by omfatter bydelene Ullern, Vestre Aker, Nordre Aker, Bjørke, Grorud, Stovner, Alna, Østernsjø, Nordstrand, Søndre Nordstrand.

Figur 4. Husholdninger med barn fordelt etter husholdningstype, 2016. Kilde: SSB

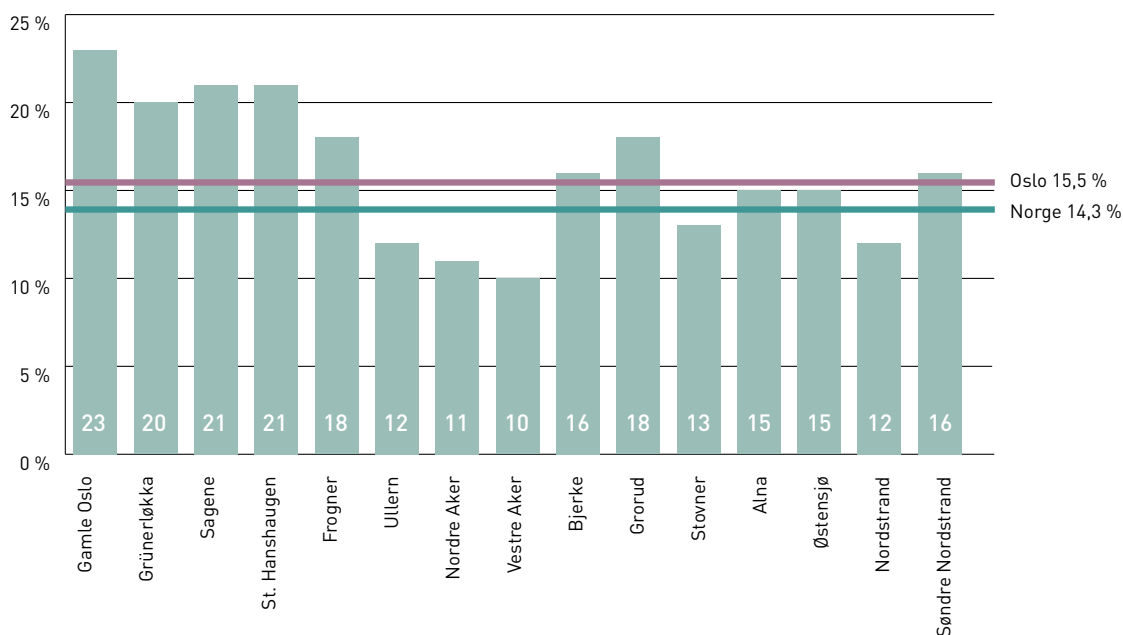

Figur 4 viser andelen barnehusholdninger bestående av én voksen med barn. I 2016 besto 18 prosent av barnehusholdningene i Oslo av én voksen, det vil si mor eller far med barn. Det er flest enslige foreldre med store barn. Nærmere bestemt består 13 prosent av barnehusholdningene av én mor eller far med store barn og 6 prosent med én mor eller far med små barn.

Av de 13 736 husholdningene som besto av én forelder med barn var det betydelig flere enslige mødre enn fedre. Drøye 12 000 eller om lag 88 prosent av disse var enslige mødre.

Det er i bydel Gamle Oslo at husholdningene med én forelder utgjør størst andel av barnehusholdningene. Der besto 24 prosent av barne-

Figur 5. Andel barn i husholdninger med enslig forsørger, 2015. Kilde: bufdir.no/SSB

husholdningene i 2016 av barn og én forelder. Tett fulgt av bydel St. Hanshaugen med 23 prosent av barnehusholdningene. Bydelene Vestre Aker og Nordre Aker er de bydelene hvor husholdninger med én forelder med barn utgjør minst andel av barnehusholdningene, med henholdsvis 13 og 15 prosent. Til sammenligning utgjør husholdninger med enslige forsørgere 18 prosent av barnehusholdningene i hele Oslo.

Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har publisert statistikk som viser tall over barn i husholdninger med enslig forsørger (figur 5). I følge Bufdir var det 19 755 barn som levde i husholdninger med enslig forsørger i 2015, det vil si 16 prosent av barna i Oslo. Som forventet viser også tallene til Bufdir at det var flest barn og størst andel med enslig forsørger i bydel Gamle Oslo, med 1 986 barn, eller 23 prosent av barna i bydelen.

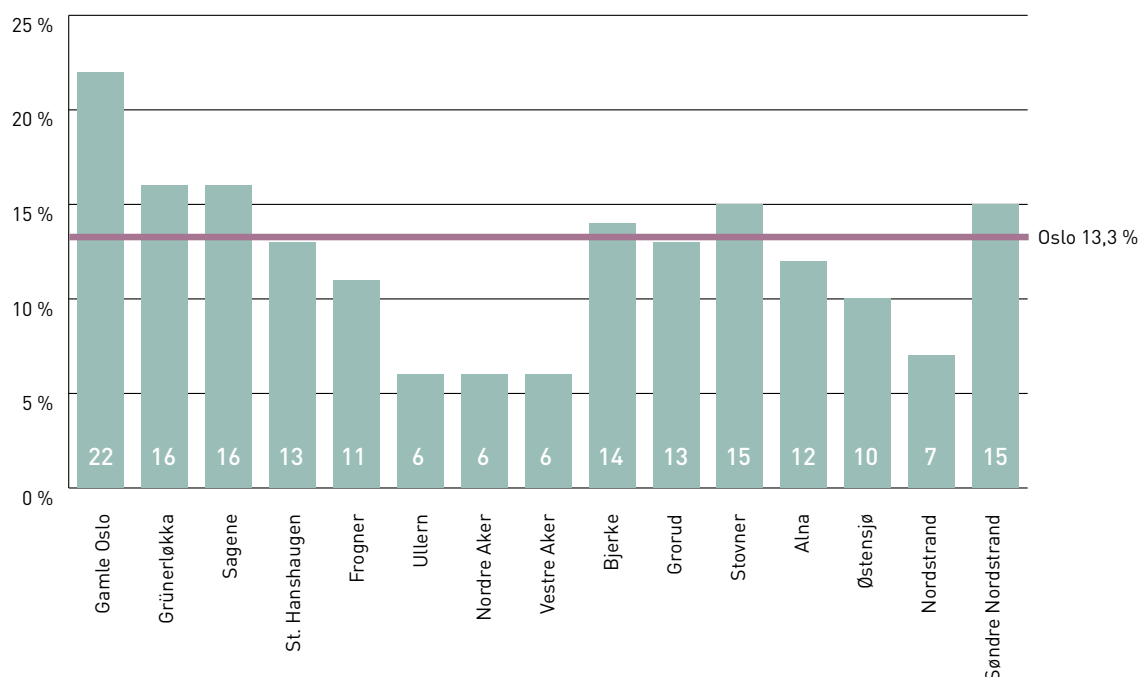
Barnehusholdningene og levekår

Så langt har vi sett at husholdningssammensetningen er forskjellig rundt om i byen. Oslo er

en mangfoldig by med forskjeller mellom bydelene både demografisk og sosioøkonomisk. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) utgir statistikk over husholdninger med lav inntekt der formålet er å måle omfanget av barnefattigdom.³ Lavinntektsgrensen er satt til 60 prosent av medianinntekten og benyttes som et relativt fattigdomsmål. Med det menes at man mangler de ressursene og sosiale mulighetene som er vanlig å ha i et samfunn. Bufdir presiserer at det å vokse opp i en familie med lav inntekt ikke nødvendigvis er det samme som å vokse opp i fattigdom.

Tallene fra Bufdir for 2015 viser at det er i bydel Gamle Oslo man finner størst andel barn som bor i husholdninger med lav inntekt, nærmere bestemt en andel på 22 prosent (figur 6). Deretter følger bydelene Sagene, Grünerløkka, Søndre Nordstrand, Stovner, Grorud og Bjerke, som alle har andeler mellom 14 og 16 prosent barn i lavinnteksthusholdninger. Bydelene Nordre Aker, Vestre Aker og Ullern er bydelene med lavest andel barn i husholdninger med lavinntekt, rundt

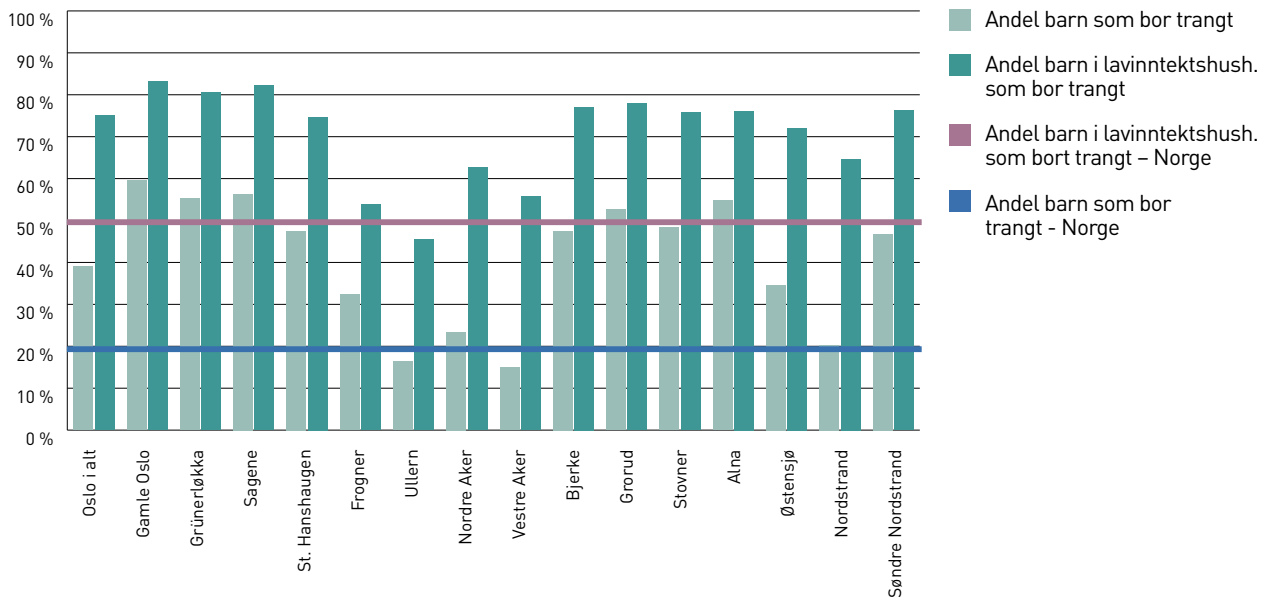
Figur 6. Andel barn 0–17 år som bor i husholdninger med lavinntekt siste år⁴, 2015. Kilde: bufdir.no/SSB

3. https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnefattigdom/
Kilden til statistikken publisert av Bufdir er Statistisk sentralbyrå.

4. Definisjon: Personer 0–17 år i privathusholdninger med årlig inntekt etter skatt per forbruksenhet under kommunal lavinntektsgrense, EU60 og som har en brutto finanskapital under 1 G (gjennomsnittlig grunnbeløp i året).

Figur 7. Barn i husholdninger som bor trangt, andeler 2015. Kilde: bufdir.no/SSB

6 prosent. Til sammenligning var andelen 13 prosent for Oslo kommune, tilsvarende 16 944 barn. Dette bydelmønsteret finnes igjen i flere av tabellene til Bufdir, noe som ikke er overraskende siden det er en sammenheng mellom disse. Det gjelder barn i husholdninger som har mottatt sosialhjelp i løpet av året, barn i husholdninger uten yrkestilknyttede personer og i husholdninger som mottar mer enn halvparten av samlet inntekt gjennom offentlige overføringer.

Bufdir har også publisert indikatorer som ikke går direkte på inntekt, men som sier noe om barnas boforhold. Forskjellene som fremkommer mellom bydelene i disse indikatorene påvirkes av blant annet boligsammensetningen og variasjonene i boligprisene i byen.

I henhold til SSBs standardmål på trangboddhet regnes husholdninger som trangbodde dersom enten antall rom i boligen er mindre enn antall personer eller om antall kvadratmeter (p-areal) er under 25 kvadratmeter per person. Figur 7 viser at 39 prosent eller 48 730 barn i Oslo bor trangt. Til sammenligning er det 75 prosent eller 12 069 barn i lavinntekts-husholdninger som bor trangt.

Jevnt over er det vesentlig større andel blant barna i lavinntekts-husholdningene som bor trangt, men forskjellen er større i de vestlige bydelene og i bydel Nordstrand. Siden Oslo er en storby er det naturlig at det er flere i Oslo som bor trangt enn det er på landsbasis. Kvadratmeterprisen er høyere og det er en større andel blokkleiligheter enn i landet for øvrig.

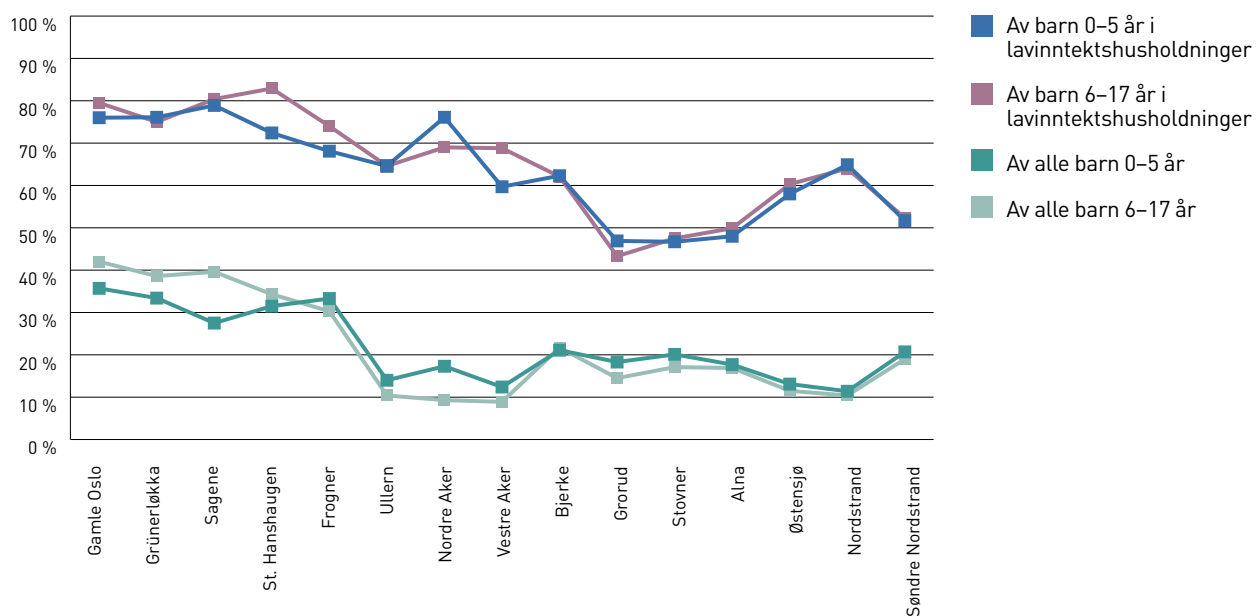
En annen indikator Bufdir trekker frem, er barn i husholdninger som bor i leid bolig (figur 8). En betydelig større andel av barna i lavinntekts-husholdninger bor i leid bolig enn barn alt i alt. Det kan være verdt å merke seg at i noen bydeler ser man at andelen store barn i leid bolig er større enn andelen små barn. Dette gjelder i hovedsak bydelene i indre by. Bydel Sagene skiller seg ut ved at andelen husholdninger med store barn som leier er vesentlig større (39,6 prosent) enn andelen små barn som leier (27,5 prosent).

Tekst:

Grethe Lied Felde, Byrådsavdeling for finans

Figur 8. Andel barn i husholdninger som bor i leid bolig. 2015. Kilde: bufdir.no/SSB

ØKONOMISK SOSIALHJELP BLANT BARNEFAMILIER I OSLO

Nær ett av ti barn i Oslo hadde foreldre som fikk sosialhjelp minst én gang i løpet av 2016. Hos ni av ti av disse barna var minst en av foreldrene innvandrere. Andelen barn med foreldre som får sosialhjelp, er høyere i Oslo enn i Norge som helhet, og varierer mellom bydelene. Bydel Gamle Oslo står i særstilling, hvor mer enn en femtedel av barna har foreldre som mottar økonomisk sosialhjelp.

I innledningen til «Oppvekstrapporten 2017» peker Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet på at barns oppvekstvilkår har betydning både for en bærekraftig utvikling av samfunnet, og for den enkeltes livskvalitet. Sannsynligheten for å havne i en marginalisert posisjon senere i livet er klart høyere hvis familien du vokser opp med sliter med økonomi eller mangel på ressurser, selv om ikke alle barn og unge med vanskelige oppvekstvilkår nødvendigvis får et vanskelig voksenliv (Trommald 2017).

Blant de som er i risiko for å havne i en marginalisert posisjon senere i livet, er barn som har foreldre som i perioder mottar økonomisk sosialhjelp. Samtidig skal økonomisk sosialhjelp bidra til å sikre barnefamiliene som sliter økonomisk, en inntekt som gir barna mulighet for deltagelse og inkludering uavhengig av foreldrenes økonomi. Økonomisk sosialhjelp er pengestøtte til innbyggere som ikke har tilstrekkelig annen inntekt å leve av¹. Ved utmåling av økonomisk sosialhjelp skal det tas særlig hensyn til barnas behov. Oslo kommune hadde i 2016 en netto utgift til økonomisk sosialhjelp på 1,2 mrd. kroner.

1. Sosialtjenesteloven § 18 stønad til livsopphold, 1. ledd: «De som ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid eller ved å gjøre gjeldende økonomiske rettigheter, har krav på økonomisk stønad.

SAMMENDRAG

”

I 2016 hadde 8,8 prosent av alle barn under 18 år i Oslo foreldre som mottok økonomisk sosialhjelp. For landet som helhet var tallet 5,9 prosent. Blant voksne i alderen 18–66 år i Oslo, var det 4,1 prosent som mottok økonomisk sosialhjelp. Det er store variasjoner mellom bydelene. Bydel Gamle Oslo peker seg ut, der nesten 21 prosent av barna har foreldre som mottar økonomisk sosialhjelp.

Nesten 90 prosent av barna som er berørt av sosialhjelp i Oslo, har foreldre som er innvandrere. Her er det store forskjeller mellom bydelene i andelen barn med innvandrerbakgrunn som er berørt. De aller fleste sosialhjelpsmottakere i Oslo er barnløse eller har ikke forsørgeransvar for barn, drøyt en fjerdedel har barn, og av disse er majoriteten enslige forsørgere. De store barnefamiliene, med tre eller flere barn, er overrepresentert. Sosialhjelpsmottakere med barn mottar økonomisk sosialhjelp over noe lengre tid enn de uten barn.

Flertallet av sosialhjelpsmottakerne er barnløse, men i denne artikkelen skal vi altså se nærmere på sosialhjelpsmottakere som har barn under 18 år, som de har forsørgerplikt for, og som de bor sammen med. Innledningsvis ser vi nærmere på hvor stor andel av sosialhjelpsmottakerne det gjelder, og hvor mange barn de har. Deretter snur vi fokuset til å se på hvor stor andel av alle barn i Oslo som er berørt av sosialhjelp, i betydning at foreldrene deres mottar sosialhjelp. Vi undersøker endringen over tid og variasjoner mellom bydelene. Dernest ser vi på hvem som er overrepresentert blant barna som er berørt av sosialhjelp. Det er et mål at økonomisk sosialhjelp skal være en midlertidig løsning, og avslutningsvis skal vi også se på hvor lenge barnefamilieene mottar økonomisk sosialhjelp.

DATAKILDER

Statistikken som er brukt i denne artikkelen er hentet fra kommunens innrapportering til KOSTRA (Kommune-Stat-rapportering) om økonomisk sosialhjelp. I tillegg har Oslo kommune anskaffet tabeller fra SSB der de har koblet på opplysninger fra andre registre. I KOSTRA-statistikken skal det «registreres om mottakeren (eventuelt ektefelle/samboer) har barn under 18 år som mottakeren har forsørgerplikt for og som bor i husholdningen²». I statistikken basert på disse tallene omtales dette som barn som er «berørt av sosialhjelp», og vi buker det begrepet også i denne artikkelen.

I løpet av 2015 og 2016 innfaset Oslo kommune et nytt saksbehandlingssystem for sosiale tjenester, FASIT. Dette kan ha påvirket statistikken blant annet ved at FASIT forhindrer dobbeltregistreringer for personer som har mottatt sosialhjelp i flere bydeler på en mer effektiv måte enn forrige system. Dette betyr at utviklingen over tid må tolkes med varsomhet. Trolig ble det telt for mange barn, særlig av enslige forsørgere, fram til 2015.

27 prosent av sosialhjelpsmottakerne har barn

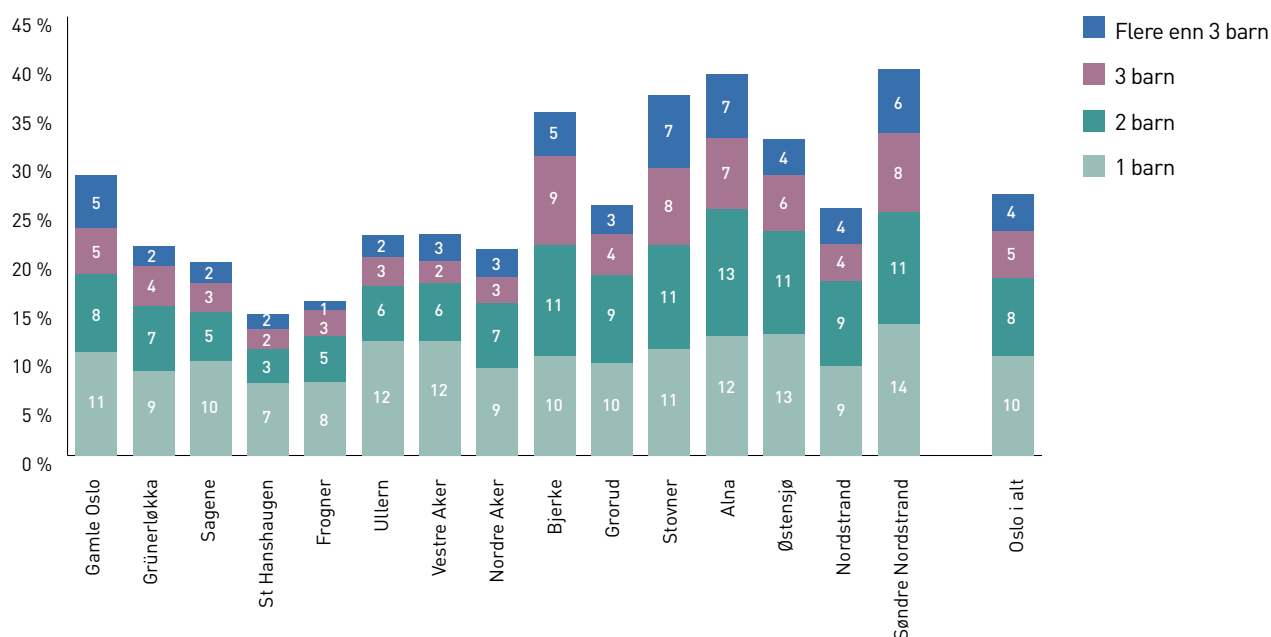
Rundt 19 600³ personer i Oslo mottok økonomisk sosialhjelp i 2016. Av disse hovedmottakerne hadde 27 prosent barn (se figur 1).

Andel av sosialhjelpsmottakerne som har barn, varierer mellom bydelene. I de sentrumsnære bydelene St. Hanshaugen, Frogner og Sagene har under 20 prosent av sosialhjelpsmottakerne barn. I bydelene Bjerke, Stovner, Alna og Søndre Nordstrand har mellom 35 og 40 prosent av sosialhjelpsmottakerne barn. Dette er også bydeler som har en høy andel barn blant innbyggerne sine (se artikkelen om barnehusholdninger i Oslo). Men det er ikke bare andelen barn i bydelen som påvirker hvor stor andel av sosialhjelpsmottakerne som har barn. Artikkelen om barnehusholdninger viser også at det er stor forskjell mellom bydelene i hvor stor del av barna som bor i husholdninger med sårbar økonomi. Det bor for eksempel mange barn i bydelene Nordre og Vestre Aker, men de ligger under gjennomsnittet i andel sosialhjelpsmottakere med barn. Det er fordi få av barna har foreldre med sosialhjelp, som vi skal se senere i artikkelen.

Hvis vi sammenligner sosialhjelpsstatistikken med husholdningsstatistikken for Oslo finner vi at sosialhjelpsmottakere med barn ofte har litt flere barn enn hva som er vanlig i husholdninger generelt. 68 prosent av sosialhjelpsmottakerne som har barn har ett eller to barn, mot 86 prosent i husholdninger generelt. 14 prosent av alle sosialhjelpsmottakere med barn har flere enn tre barn, mens det totalt er 3 prosent av alle husholdningene i Oslo som har flere enn tre barn. I bydelene Bjerke, Stovner, Alna og Søndre Nordstrand har 14 prosent av sosialhjelpsmottakerne tre eller flere barn. I antall er det bydel Gamle Oslo som har flest store barnefamilier.

58 prosent av sosialhjelpsmottakere med barn i 2016 var enslige forsørgere. Av disse var ni av ti kvinner. Til sammenligning var det enslige forsørgere i 18 prosent av byens husholdninger med barn. Enslige forsørgere er altså overrepresentert blant sosialhjelpsmottakerne. De resterende 42 prosentene var enten gifte eller samboere.

Figur 1. Andel (prosent) av sosialhjelpsmottakerne som har barn, etter bydel og antall barn, 2016.

Ni prosent av barna i Oslo er berørt av økonomisk sosialhjelp

Så langt i artikkelen har vi sett på hvor stor andel av sosialhjelpsmottakerne som har barn. Nå snur vi på det, og fokuserer på barna som har foreldre som mottar økonomisk sosialhjelp (og som samtidig hadde forsørgeransvar, se «datakilder»), og på hvor stor andel av barna i Oslo som er berørt av økonomisk sosialhjelp. Det er en høyere andel barn med foreldre som mottar økonomisk sosialhjelp i Oslo enn i landet som helhet. I 2016 bodde i underkant av 11 400 barn i Oslo sammen med foreldre som mottok økonomisk sosialhjelp (og som samtidig hadde forsørgeransvar. Det tilsvarte 8,8 prosent av alle barn under 18 år i Oslo (figur 2). Til sammenligning var 5,9 prosent av barn i Norge berørt av økonomisk sosialhjelp. Andelen barn med foreldre som mottok sosialhjelp var også høyere enn andelen voksne som mottok sosialhjelp. 4,1 prosent av den voksne befolkningen mellom 18 og 66 år mottok sosialhjelp i 2016.

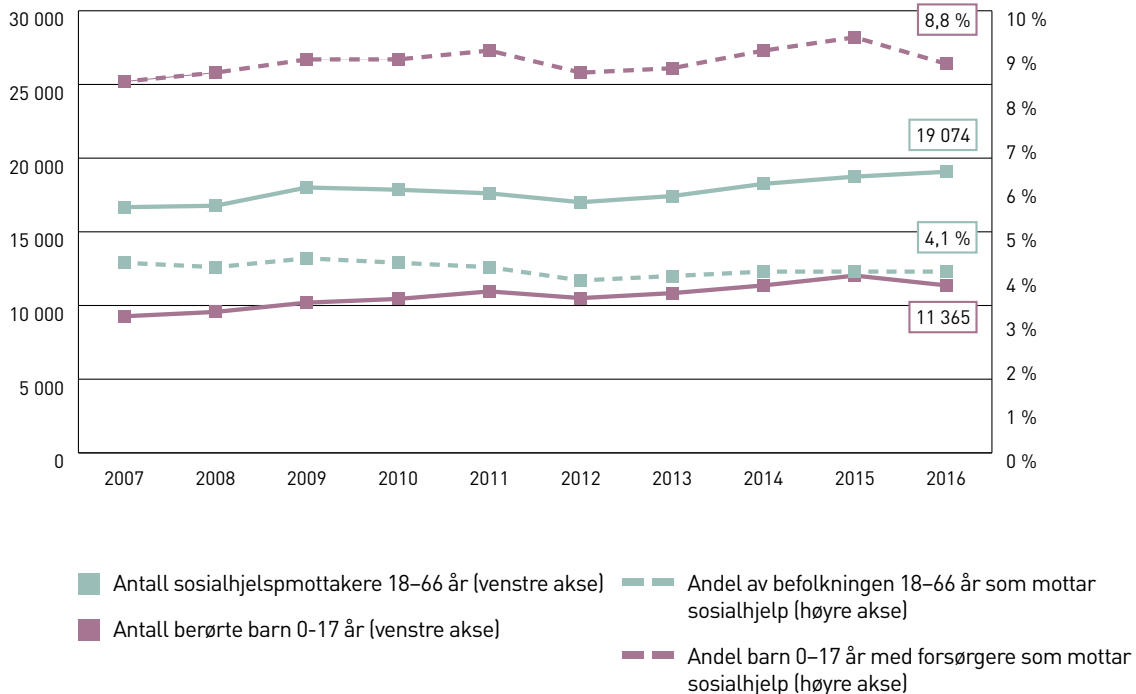
Som nevnt under datakilder, er det noe usikkerhet knyttet til utviklingen over tid. Trolig viser statistikken fram til 2015 et riktig bilde av utviklingen, men på et for høyt nivå. Utviklingen viser at den

langsiktige trenden fram til 2015 var en økning i antall barn med foreldre som mottok sosialhjelp, og at veksten i antall barn som var berørt av sosialhjelp var sterkere enn veksten i antall voksne med sosialhjelp. Andelen barn med foreldre som mottar økonomisk sosialhjelp har økt mer enn andelen voksne som mottar økonomisk sosialhjelp de siste årene. Antall sosialhjelpsmottakere i befolkningen varierer over tid, blant annet som følge av de økonomiske konjunktorene, innretningen av statlige trygdeytelser og befolkningsutviklingen. Fra 2012 til 2016 var det vekst i antall mottakere av økonomisk sosialhjelp i Oslo (figur 2), etter en nedgang fra 2009. I samme periode var det også sterk befolkningsvekst, slik at andelen mellom 18 og 66 år som har mottatt økonomisk sosialhjelp har holdt seg relativt stabil (fra 3,9 prosent til 4,1 prosent). Samtidig var det en vekst i andelen berørte barn fra 8,6 prosent i 2012 til 9,4 prosent i 2015. Fra 2015 til 2016 viser tallene et fall i antall og andel barn som ble forsørget av foreldre som mottok økonomisk sosialhjelp. Denne nedgangen kan imidlertid ha sammenheng med innføring av nytt saksbehandlingssystem (se faktaboks), noe som gjør det vanskelig å si om nedgangen fra 2015 til 2016 er reell.

2. Kilde: Rapportering av kommunal tjenesteproduksjonsdata i KOSTRA 2016. Veiledning til utfylling av skjema. SSB.

3. I statistikken telles kun «hovedmottaker», selv når det er flere voksne i husholdningen.

Figur 2. Antall sosialhjelpsmottakere 18–66 år, andel av befolkningen 18–66 år, antall berørte barn (0–17 år), og andel 0–17-åringene i befolkningen berørt av sosialhjelp, Oslo.

Bydelsvariasjoner i barn berørt av sosialhjelp

Innad i Oslo var det store variasjoner i hvor mange barn som har foreldre som mottok sosialhjelp i 2016 (se figur 3). Bydelsmønsteret i figur 3 samvarierer tydelig med forskjeller i barns sosiale og økonomiske oppvekstforhold, omtalt i artikkelen om barnehusholdninger. Funnene bekrefter betegnelsen på Oslo som «ulikhetenes by»⁴. Å vokse opp i et område med mange naboer som har dårlige levekår, kan bidra til reproduksjon av sosial ulikhet og hemme sosial mobilitet. Betydningen av bostedet er størst for barn og unge. Forskning på nabolagseffekter i Oslo viser at dette gjelder også her, selv om sosiale ordninger og omfordelingspolitikk har en modererende virkning (Brattbakk og Wessel 2017). Andelen naboer som lever på ulike velferdsordninger, herunder sosialhjelp, har betydning for ungdoms fremtidige tilknytning til arbeidslivet.

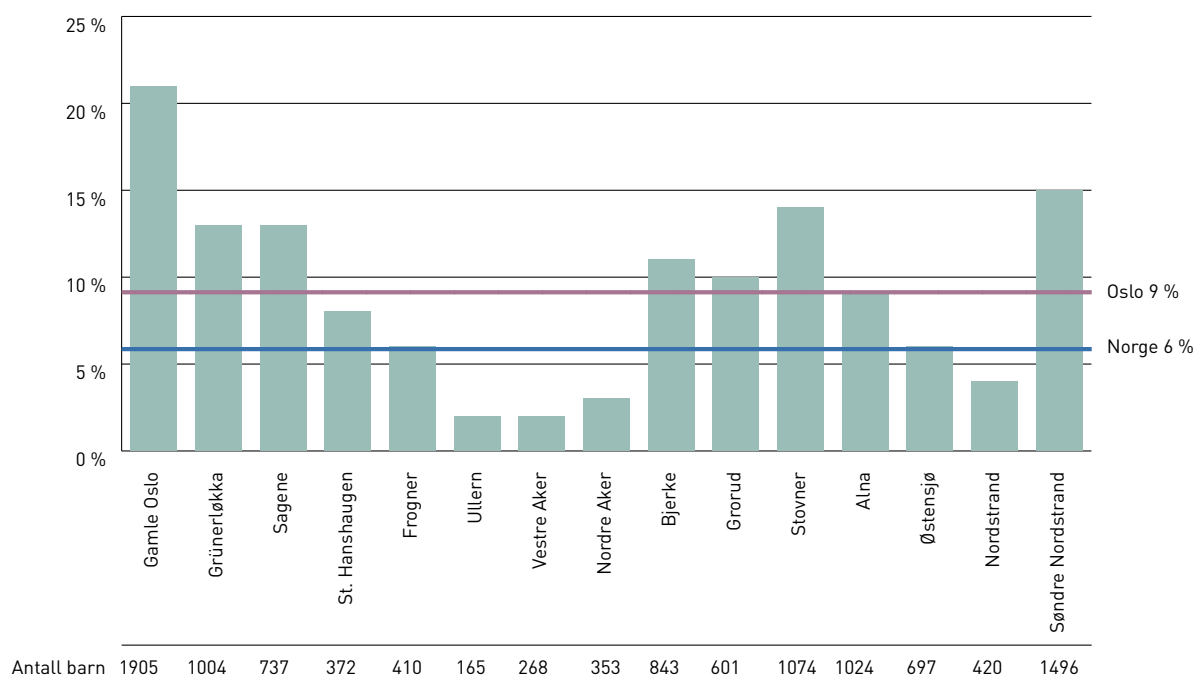
Bydel Gamle Oslo er i en særstilling, med nesten 2 000 barn i familier med sosialhjelp. Det tilsvarer 21 prosent av barna i bydelen. I bydel Søndre Nordstrand var det nær 1 500 barn med foreldre som mottok sosialhjelp, tilsvarende 15 prosent av

barna der. Bydelene Stovner, Alna og Grünerløkka har rett i overkant av 1 000 barn med foreldre med sosialhjelp. I de barnerike bydelene Ullern og Nordre Aker og Vestre Aker er situasjonen en helt annen, med bare noen få hundre barn i familier som mottok sosialhjelp, tilsvarende 2–3 prosent av barna som bor der.

Ni av ti barn som er berørt av sosialhjelp har innvandrerforeldre

Minst 90 prosent av barna som er berørt av sosialhjelp i Oslo, har en eller to foreldre som er innvandrere⁵. Andelen varierer fra 80 prosent i bydel Frogner til 93 prosent i bydel Gamle Oslo. Figur 4 viser hvor stor andel av barn med innvandrerbakgrunn⁶ som er berørt av sosialhjelp i de ulike bydelene. Blant barn med innvandrerbakgrunn er ca. 14 prosent i Oslo berørt av sosialhjelp. Veksten i antall barn berørt av sosialhjelp fram til 2015 har dermed trolig en sammenheng med økt innvandrerbefolkning. Samtidig vil variasjonen i andelen barn berørt av sosialhjelp i de ulike bydelene (som vist i figur 3) påvirkes av andel innvandrere i de ulike bydelene.

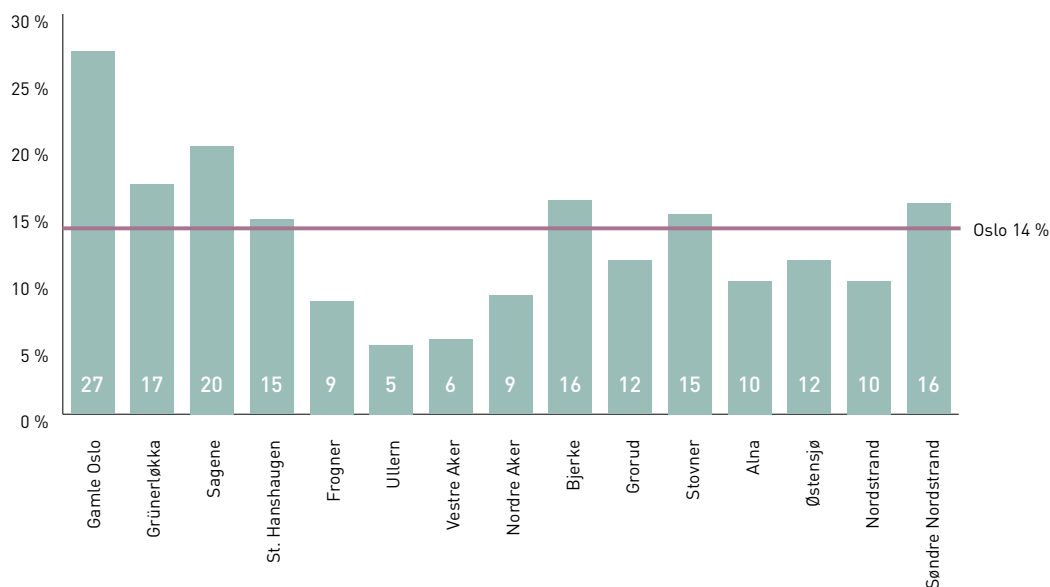
Figur 3. Barn berørt av sosialhjelp som andel av befolkningen 0–17 år, per bydel og for hele byen/landet, 2016.

4. Se for eksempel boka med samme navn: Ljunggren, Jørn (red.). Oslo – ulikhetenes by. Cappelen Damm akademisk, 2017.

5. Med innvandrere menes her personer som er født i utlandet av utenlandsfødte foreldre, og som har fire utenlandsfødte beste-foreldre (SSBs definisjon). Vi har opplysninger om foreldrenes innvandringskategori, men ikke barnas. Vi vet ikke om det er en eller begge foreldre som er innvandrere, da kun hovedmottaker i en familie er registrert i sosialhjelpsstatistikken. Når det her beregnes andel barn forutsettes det at barn av sosialhjelpsmottakere som ikke er innvandrere, har to foreldre uten innvandrerbakgrunn. Dette er ikke nødvendigvis tilfelle. Det kan tenkes at forelder nr. 2 (ikke hovedmottaker) er innvandrere, og at enkelte barn dermed skulle vært i den andre kategorien. Andel barn berørt av sosialhjelp som har en eller to innvandrerforeldre, kan dermed i realiteten være noe høyere enn det som kommer fram her. I tillegg mangler vi opplysninger om innvandrerkategori for omtrent 7 prosent av sosialhjelpsmottakerne, fordi de flyttet ut av Oslo i løpet av året, eller fordi de ikke er folkeregistrerte/ har fødselsnummer.

Figur 4. Andel (prosent) av barn med innvandrerbakgrunn (utvidet definisjon)⁶ som er berørt av økonomisk sosialhjelp, etter bydel, 2016.

Andelen barn med innvandrerbakgrunn som var berørt av sosialhjelp varierer også i betydelig grad mellom bydelene (figur 4), fra 5 prosent i bydel Ullern til 27 prosent i bydel Gamle Oslo. Variasjonene i andelen barn med innvandrerforeldre som er sosialhjelpsmottakere henger trolig blant annet sammen med at sammensetningen av innvandrerbefolkningen varierer mellom bydelene. Selv om innvandrere generelt har høyere sosialhjelpshyppighet enn personer uten innvandringsbakgrunn, så er «innvandrere» en sammensatt og heterogen kategori.

Innvandrere fra EU-land mottar for eksempel sosialhjelp i mindre grad enn både andre innvandrere i alt og norskfødte (Dokken 2015).

Barnefamilier får hjelp av lengre varighet

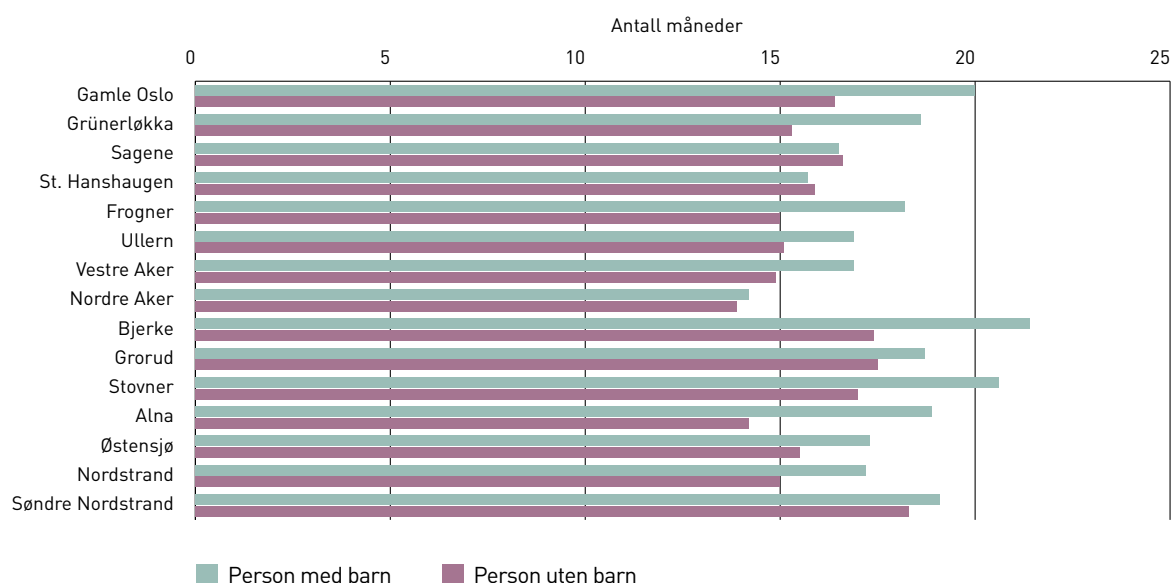
Det er et mål at økonomisk sosialhjelp skal være kortvarig, men det er likevel en del personer som har sosialhjelp i en lang periode, som kan strekke seg over flere kalenderår. Ofte er det ikke én sammenhengende stønadperiode, men flere opphold av kortere eller lengre varighet mellom måneder med utbetalt sosialhjelp.

Tabell 2. Sosialhjelpsmottakere 2016 etter hvor mange måneder de har mottatt økonomisk sosialhjelp til sammen i perioden 2013 til 2016, og om de har barn. Prosentandel/gjennomsnitt antall måneder.

Antall måneder med økonomisk sosialhjelp 2013–2016	Sosialhjelpsmottaker med barn i 2016	Sosialhjelpsmottaker uten barn i 2016
Gjennomsnittlig antall måneder	18,6	16,0
0–5 måneder	24 %	31 %
6–12 måneder	18 %	22 %
13–24 måneder	24 %	21 %
25–48 måneder	34 %	26 %
Sum (N)	100 (5 245)	100 (14 376)

6. Her brukes en utvidet variant av begrepet innvandrerbakgrunn. Personer med innvandrerbakgrunn er en samlebetegnelse for innvandrere og norskfødte med to innvandrerforeldre. Her har vi utvidet begrepet til også å gjelde norskfødte med én innvandrerforelder. Se for øvrig fotnote 5.

Figur 5. Gjennomsnittlig antall måneder (ikke nødvendigvis sammenhengende) med sosialhjelp i perioden 2013–2016, for mottakere av sosialhjelp med barn i 2016.

Sosialhjelpsmottakere med barn har i gjennomsnitt lengre varighet enn sosialhjelpsmottakere uten barn. Sosialhjelpsmottakere med barn i 2016, hadde i gjennomsnitt mottatt økonomisk sosialhjelp i 18,6 måneder i løpet av perioden 2013 til 2016, mens de uten barn hadde mottatt sosialhjelp i 16 måneder i gjennomsnitt. 58 prosent av sosialhjelpsmottakerne med barn i 2016, hadde fått sosialhjelp i mer enn 12 måneder til sammen i perioden 2013–2016.

I de fleste bydeler har personer med barn i gjennomsnitt hatt sosialhjelp i flere måneder enn personer uten barn (figur 5). Unntaket er Bydel Sagene og Bydel St. Hanshaugen mens i Bydel Nordre Aker er det nesten likt. Dette er også bydelene med kortest varighet på økonomisk sosialhjelp for mottakerne med barn. Lengst varighet for sosialhjelpsmottakere med barn finner vi i bydelene Bjerke, Stovner og Gamle Oslo.

Tekst:

Sille Cathrine Ohrem, Velferdsetaten

Referanser:

Brattbakk, Ingar og Terje Wessel (2017). *Nabolagets effekt: Hva er problematisk med geografisk ulikhet?* I: Ljunggren, Jørn. *Oslo – ulikhetenes by*. Cappelen Damm Akademisk.
 Dokken, Therese (2015). *Innvandrere og økonomisk sosialhjelp*. Arbeid og velferd nr. 3–2015.
 Trommald, Mari (2017). Oppvekstrapporten. *Økte forskjeller – gjør det noe?* Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet 2017.

BARNEVERN

Barneverntjenestens oppgave er å gi hjelp til barn som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling. Veien til hjelp går via bekymringsmelding, undersøkelse og til slutt, hjelpetiltak. Artikkelen viser hvordan omfanget av barneverntjenestens aktiviteter har utviklet seg i Oslo i en periode med kraftig befolkningsvekst.

Barneverntjenestens oppgave er å gi hjelp til barn som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling. Barnevernets ansvar er regulert i lov om barneverntjenester, og den gjelder for alle barn under 18 år som oppholder seg i Norge, uavhengig av det rettslige grunnlaget for oppholdet.

Hjelpen som gis kan være råd og veiledning, ulike tiltak i hjemmet eller et omsorgstilbud utenfor hjemmet. Som oftest gis det hjelpetiltak til barnet og/eller foreldrene i hjemmet. Alle tiltak som iverksettes skal ta utgangspunkt i hva som vurderes å være til barnets beste. Formålet er å gi hjelp til rett tid, og at barnet skal få en trygg og kjærlig oppvekst.

Hovedmålgruppa for barneverntjenesten er barn og unge i alderen 0–17 år. Ungdom med tiltak når de fyller 18 år, kan fortsette med tiltak til de fyller 23 år.

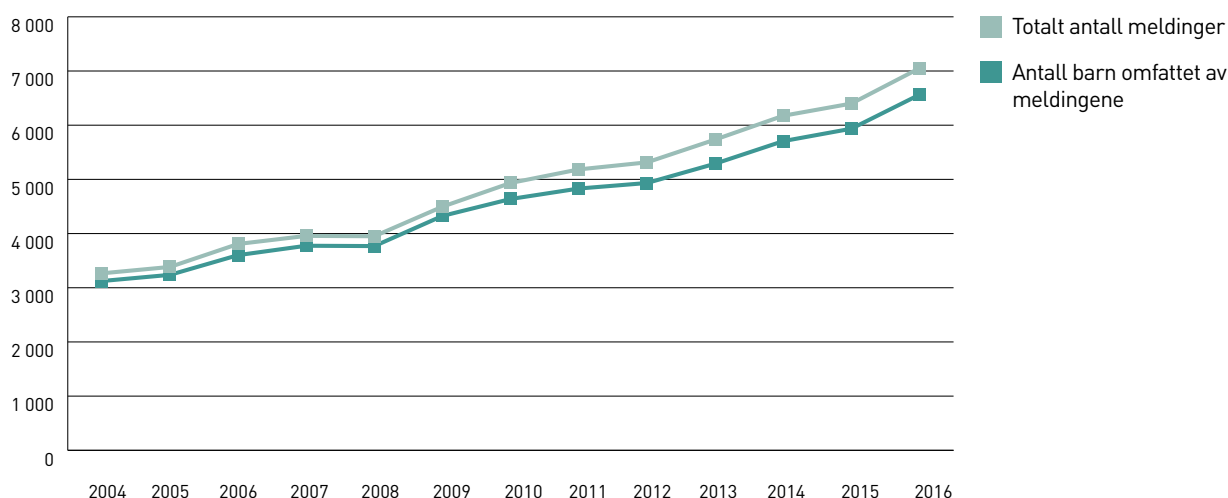
I proposisjon til Stortinget 2012–2013 *Endringer i barnevernloven* fremgår det at familier med hjelpetiltak i barnevernet generelt har lavere husholdningsinntekt enn resten av befolkningen. Mens 20 prosent av alle husholdninger hadde en husholdningsinntekt lavere enn 212 000, gjaldt det for 52 prosent av de som mottok hjelpetiltak. I NOU 2016:16 *Ny barnevernslov* vises det til at bare 19 prosent av barn og unge i barnevernet har foreldre som bor sammen, mens dette gjelder for 3 av 4 barn under 18 år i befolkningen som helhet. På bakgrunn av bl.a. dette viser Oslo kommunes barnevernsstatistikk som forventet store variasjoner mellom bydelene.

SAMMENDRAG

Antall bekymringsmeldinger til barnevernet i Oslo kommune i perioden 2004–2016 økte fra 3 266 til 7 051 meldinger i året. Andel barn i befolkningen med melding økte fra 3 prosent til 5 prosent i samme periode. I 2016 var det flest barn med melding i bydelene Alna og Søndre Nordstrand, og færrest i Ullern og Vestre Aker. Antall iverksatte undersøkelser økte fra 2 068 i 2004 til 6 018 i 2016. Antall undersøkelser som førte til tiltak økte også, men ikke like kraftig, fra 1 032 i 2004 til 2 175 i 2016. I 2016 hadde 4,5 prosent av alle barn 0–17 år en form for tiltak fra barnevernet. Dette var noe høyere enn 2004, da 3,8 prosent hadde tiltak, men utviklingen har stått temmelig stille siden 2010. I 2016 hadde Bydel Grorud den høyeste andelen barn med tiltak (9,2 prosent) av bydelene. Barn med hjelpetiltak i løpet av 2016 utgjorde 3,9 prosent av barnebefolkningen, mens de barnevernet hadde overtatt omsorgen for utgjorde 0,64 prosent av barn i alderen 0–17 år. Bydelene brukte i alt nær 1,7 mrd. netto på barnevern i 2016, som er mer enn dobbelt så mye som i 2004, uten at det er justert for lønns- og prisvekst.

Figur 1. Antall meldinger i Oslo totalt og antall barn omfattet av meldingene i perioden 2004–2016.

Meldinger til barnevernet

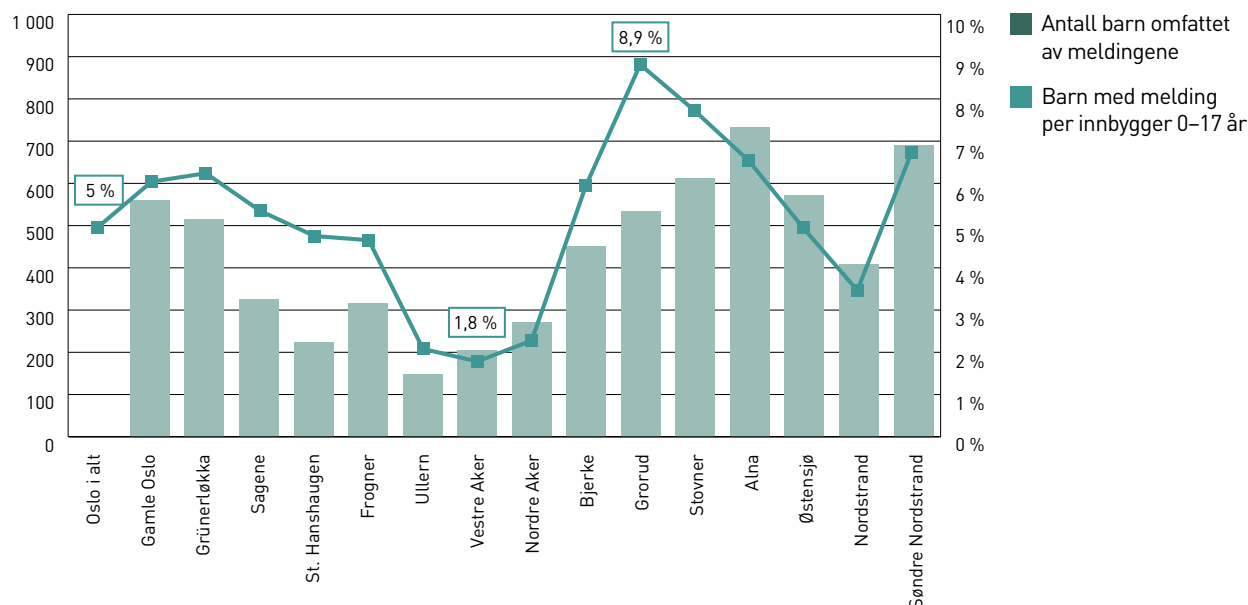
Barneverntjenestens arbeid overfor enkeltbarn begynner når de mottar en melding om en bekymring for et barn. Barneverntjenesten skal innen en uke beslutte om meldingens innhold gir grunnlag for å iverksette en undersøkelse.

I figur 1 vises antall meldinger til barnevernet i Oslo kommune i perioden 2004–2016, og hvor mange barn meldingene gjaldt. Det er flere meldinger enn antall barn fordi det i løpet av en periode kan komme mer enn én melding på et

barn. Målt mot innbyggertallet i aldergruppa 0–17 år har det vært en økning i andelen barn med melding fra 3,0 til 5,0 prosent i denne perioden.

Det er store variasjoner mellom bydelene, og det har sammenheng med ulikt innslag i befolkningen av familier med ulike levekårsutfordringer. I figur 2 vises antall barn omfattet av melding for hver av bydelene i 2016 og hvor stor andel disse utgjør av alle innbyggere i alderen 0–17 år.

Figur 2. Antall barn omfattet av melding per bydel i 2016 og andel barn med melding per innbygger 0–17 år.

Det var flest barn med melding i bydelene Alna og Søndre Nordstrand i 2016, og færrest i Ullern og Vestre Aker. Dette reflekterer hovedbildet i variasjonene mellom bydelene i Oslo på barnevernfeltet – det er færrest barn i barnevernet per innbygger 0–17 år i de bydelene som ofte går under betegnelsen «vestlige», og flest i Groruddalen og Søndre Nordstrand. Sentrumsbydelene ligger mellom disse, men over gjennomsnittet for alle bydelene. Det var nesten 9 prosent av alle barn i alderen 0–17 år i bydel Grorud som var omfattet av melding til barneverntjenesten i 2016, mens de 206 barna som var omfattet av meldingene i bydel Vestre Aker utgjorde bare 1,8 prosent av befolkningen 0–17 år.

En melding om bekymring til barnevernet blir ikke registrert som en melding dersom barnevernet allerede jobber med barnet og/eller familien og innholdet i meldingen ikke tilsier at nye forhold også må undersøkes. Slike meldinger skal registreres som en opplysning i det enkelte barns journal, noe som innebærer at det er en viss underregistrering i antallet meldinger og hvem som har meldt til barnevernet.

SSBs statistikkbank viser hvor mange meldinger som er kommet fra ulike meldingsinstanser i saker *hvor undersøkelse er avsluttet*. Meldinger som ikke fører til undersøkelse inngår dermed ikke i tallene, men disse utgjorde kun 12 prosent av alle meldingene i Oslo i 2016. Tallene finnes

kun på fylkesnivå, så eventuelle variasjoner mellom bydelene fremkommer ikke.

Tabell 1 viser de åtte hyppigst forekommende melderne i Oslo på undersøkelser som ble avsluttet i 2016. De fleste meldingene kommer fra ulike offentlige meldere.

Det er barneverntjenesten selv som meldte hyppigst både i Oslo og i landet ellers, og de utgjorde i underkant av 1/6 av alle meldingene både i Oslo og landet for øvrig. Politi/lensmann og skole lå over 10 prosent av alle tilfellene både i Oslo og landet for øvrig, men med en noe større andel fra politiet i Oslo enn i landet for øvrig. Det har over lang tid vært satset på å utvikle et godt samarbeid mellom politiet og barneverntjenestene i Oslo.

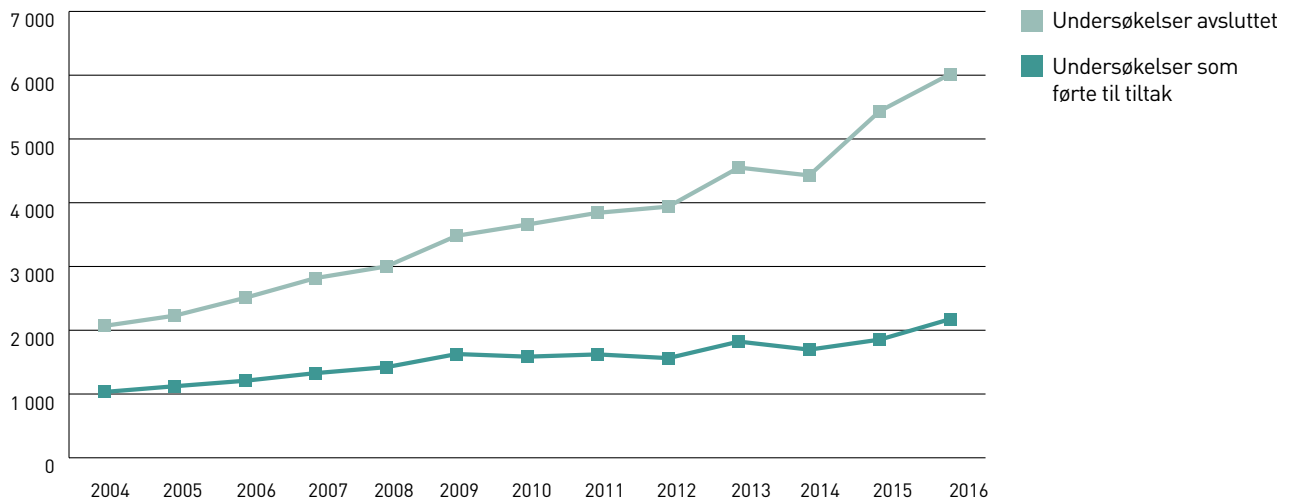
Den klart største forskjellen mellom Oslo og landet ellers ligger i at barnevernvakta melder adskillig oftere i Oslo. Det skyldes i stor grad at Oslo kommune har en barnevernvakt som er åpen hele døgnet alle dager i året. Det er få andre kommuner som har et slikt tilbud. At meldinger fra barnehagene utgjør en så vidt lav andel skyldes at barn ikke går i barnehage etter at de har nådd skolealder. Blant barn i alderen 3–5 år, som er den aldersgruppa hvor de fleste barn går i barnehage, er meldingene fra barnehage blant de hyppigst forekommende.

Tabell 1. Avsluttede undersøkelser i 2016 – fordelt på de åtte meldingsinstansene som forekom hyppigst i Oslo, og tall for de samme meldingsinstansene i landet for øvrig.¹

	Oslo	Landet unntatt Oslo
Meldt i alt	6 018	40 608
Barneverntjenesten	15,9 %	15,6 %
Politi / lensmann	14,9 %	11,6 %
Skole	13,3 %	12,2 %
Barnevernsvakt	12,5 %	4,4 %
Lege / sykehus / tannlege	7,2 %	6,4 %
Barnehage	6,2 %	5,4 %
Nabo eller andre privatpersoner	5,3 %	6,4 %
Mor / far / foresatte	4,9 %	8,1 %
SUM – de 8 som meldte oftest i Oslo	80,2 %	70,1 %

1. Blant de meldingsinstansene som ikke står i tabellen finnes helsestasjon- og skolehelsetjeneste, psykisk helsevern, NAV, andre offentlige instanser m.fl.

Figur 3. Antall avsluttede undersøkelser og antall undersøkelser som ble avsluttet med vedtak om tiltak 2004–2016.

Undersøkelser

En melding til barneverntjenesten skal føre til en undersøkelse når meldingens innhold tilsier at det kan være grunnlag for tiltak etter barnevernloven. Terskelen for å åpne undersøkelse skal være lav. Undersøkelsen skal belyse om det er grunnlag for å foreslå tiltak. Det gjøres gjennom å snakke med barnet, foreldrene og andre relevante personer og instanser. Undersøkelse skal som hovedregel være avsluttet innen 3 måneder.

Figur 3 viser utviklingen i antall avsluttede undersøkelser i perioden 2004–2016 og antallet av disse som ble avsluttet med tiltak etter barnevernloven.

Det har vært kraftig vekst i antall avsluttede undersøkelser fra 2004 til 2016. Det var nær tre ganger så mange avsluttede undersøkelser i 2016 som i 2004 samtidig som veksten i antall innbyggere i alderen 0–17 år i samme periode var på i underkant av 25 prosent.

I samme periode har antallet undersøkelser som ble avsluttet med vedtak om tiltak vært doblet. Det betyr at andelen av de avsluttede undersøkelsene som endte med tiltak sank fra 50 til 36 prosent. Det betyr også at antall undersøkelser som ble avsluttet med tiltak i prosent av antall innbyggere 0–17 år økte fra 1,0 til 1,7 prosent. Betraktninger om terskler i barnevernet, må ses i lys av at det kreves samtykke for å kunne iverksette hjelpetiltak i barnevernet.

Det er svært få undersøkelser som avsluttes med begjæring om tiltak for fylkesnemnda, det vil si at barneverntjenesten går «direkte» fra melding via undersøkelse til forslag om å overta omsorgen for barnet. I Oslo i 2016 var det 36 slike tilfeller av i alt 6 018 avsluttede undersøkelser.

Barn med tiltak

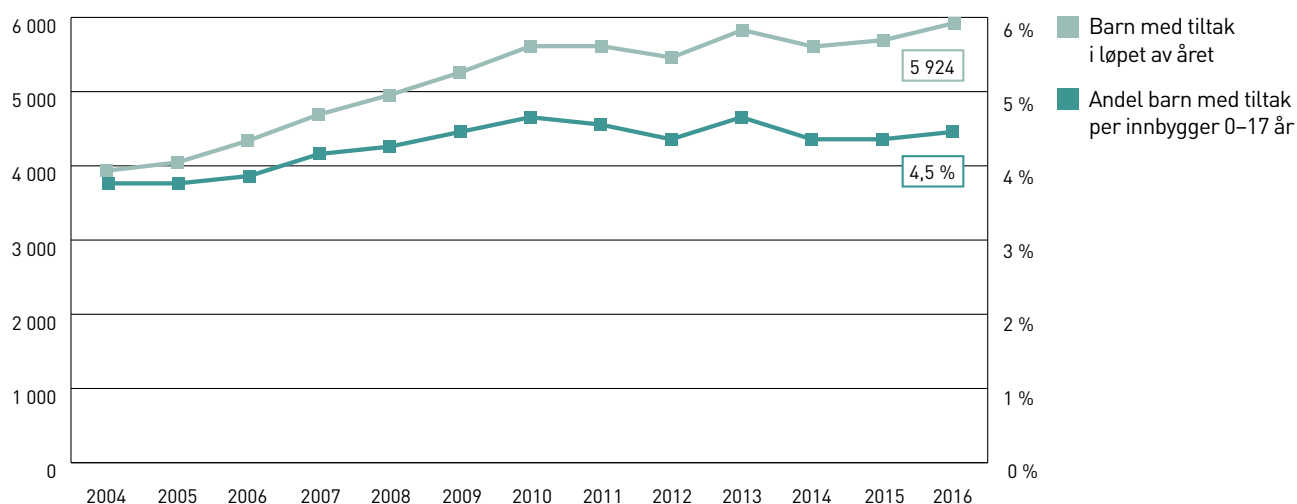
Det har vært en betydelig vekst i antall barn med tiltak i løpet av perioden 2004–2016, og det er en klart høyere andel med barn i tiltak per innbygger 0–17 år i dag enn det det var i 2004. Figur 4 viser utviklingen.

Det var i underkant av 6 000 barn med tiltak fra barnevernet i løpet av 2016, som er en økning på 50 prosent fra antallet i 2004. Mesteparten av veksten skjedde fram til 2010. Det var 4,5 prosent av innbyggerne i alderen 0–17 år som hadde tiltak fra barnevernet i 2016. Dette nivået har vært omtrent uforandret siden 2010.

Som tidligere vist er det store variasjoner mellom bydelene i antall meldinger. Det samme gjelder for barn med tiltak. Figur 5 viser variasjonen i andel barn i aldersgruppa 0–17 år som hadde tiltak fra barnevernet i løpet av 2016.

Figur 5 viser variasjonen mellom bydelene i 2016. Østensjø lå nær gjennomsnittet for bydelene, mens bydelene Ullern, Vestre Aker, Nordre Aker og Nordstrand lå langt under. St. Hanshaugen

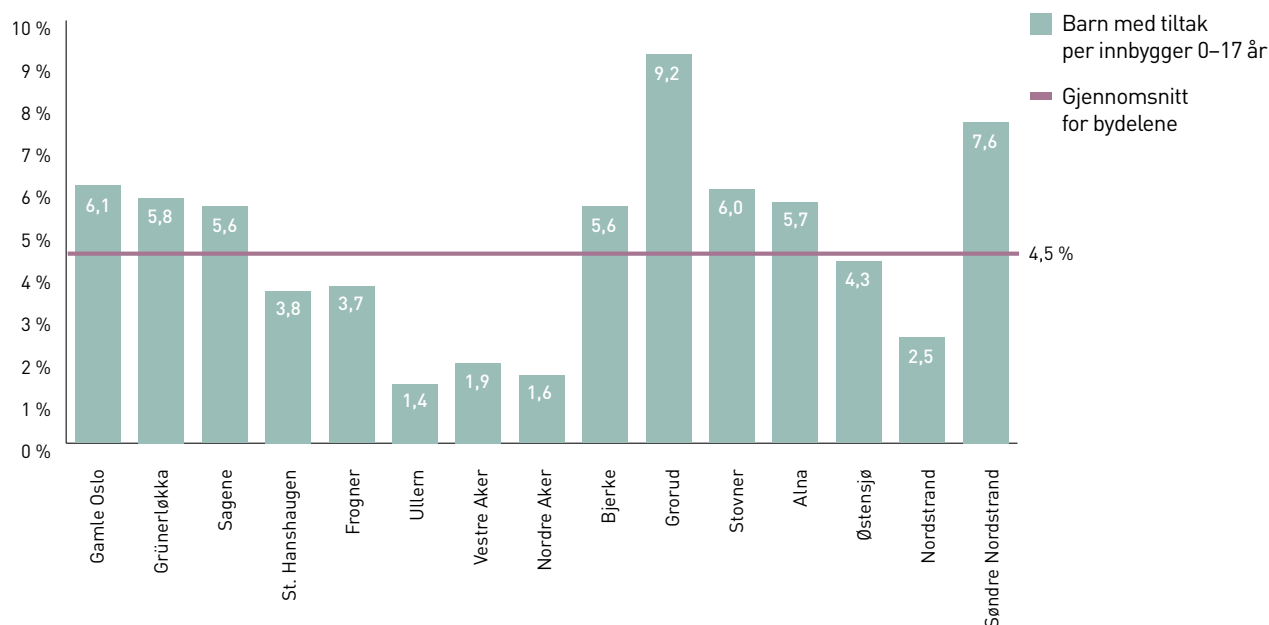
Figur 4. Antall barn med tiltak i barnevernet i løpet av året og andel barn med tiltak i aldersgruppa 0–17 år.

og Frogner, som begge har ansvar for deler av sentrumsområdet i kommunen, lå noe under gjennomsnittet for hele Oslo. De østlige sentrumsbydelene, bydelene i Groruddalen og Søndre Nordstrand lå godt over gjennomsnittet. Grorud og Søndre Nordstrand skiller seg ut med de klart høyeste andelen barn med tiltak.

Figur 4 illustrerer at veksten i antall barn med tiltak i barnevernet og den andelen disse utgjorde per innbygger 0–17 år stoppet opp i 2010 og flatet ut i de kommende årene. For å vise variasjonene mellom bydelene i hvordan barn med tiltak i barnevernet per innbygger har utviklet seg, har vi i tabell 2 vist hvor stor andel av barnebefolkningen som hadde tiltak fra barnevernet i årene 2010 og 2016 og endringen fra 2010 til 2016.

Figur 5. Barn med tiltak per innbygger 0–17 år (i prosent) bydelsvis og gjennomsnittet for alle bydelene i 2016.

Tabell 2. Prosentandel barn med tiltak fra barnevernet i løpet av året i aldersgruppa 0-17 år. 2010, 2016, samt endring i prosentpoeng.

	2010	2016	Endring
Oslo i alt	4,7	4,5	-0,2
Gamle Oslo	6,6	6,1	-0,5
Grünerløkka	7,1	5,8	-1,3
Sagene	8,3	5,6	-2,6
St. Hanshaugen	5,2	3,6	-1,6
Frogner	3,2	3,7	0,5
Ullern	1,9	1,4	-0,5
Vestre Aker	1,6	1,9	0,3
Nordre Aker	1,9	1,6	-0,3
Bjerke	4,9	5,6	0,7
Grorud	5,8	9,2	3,4
Stovner	6,4	6,0	-0,5
Alna	4,9	5,7	0,7
Østensjø	4,2	4,3	0,0
Nordstrand	3,2	2,5	-0,7
Søndre Nordstrand	8,3	7,6	-0,7

For Oslo som helhet var det en liten nedgang fra 2010 til 2016, og det var i alt ni bydeler som hadde reduksjon. Det har vært en kraftig nedgang i Grünerløkka, Sagene og St. Hanshaugen, og en enda kraftigere vekst i bydel Grorud. I 2010 hadde Sagene og Søndre Nordstrand det overlegent høyeste innslag av barn med tiltak i barnebefolkningen, mens det var Grorud som lå høyest i 2016 etterfulgt av Søndre Nordstrand, som har hatt en reduksjon i andel barn med tiltak fra 2010 til 2016. Det er mange mulige forklaringer på den ulike utviklingen i bydelene. Det kan skyldes ting som endring i behov, ulik vekst i antall barn i barnebefolkningen, endringer i måten den enkelte bydel jobber med barn og familier med ulike behov, eller andre ting.

De fleste tiltak i barnevernet er frivillige hjelpetiltak som krever samtykke. Tiltak i barnevernet deles inn på to forskjellige måter. Frivillige hjelpetiltak vs. omsorgstiltak (det vil si at barnevernet har overtatt omsorgen for barnet) eller barn som mottar tiltak i hjemmet og familien de har vokst opp i vs. de som mottar tiltak hvor de har flyttet ut fra sin opprinnelige familie. Det er mulig å ha et tiltak utenfor hjemmet som frivillig hjelpetiltak.

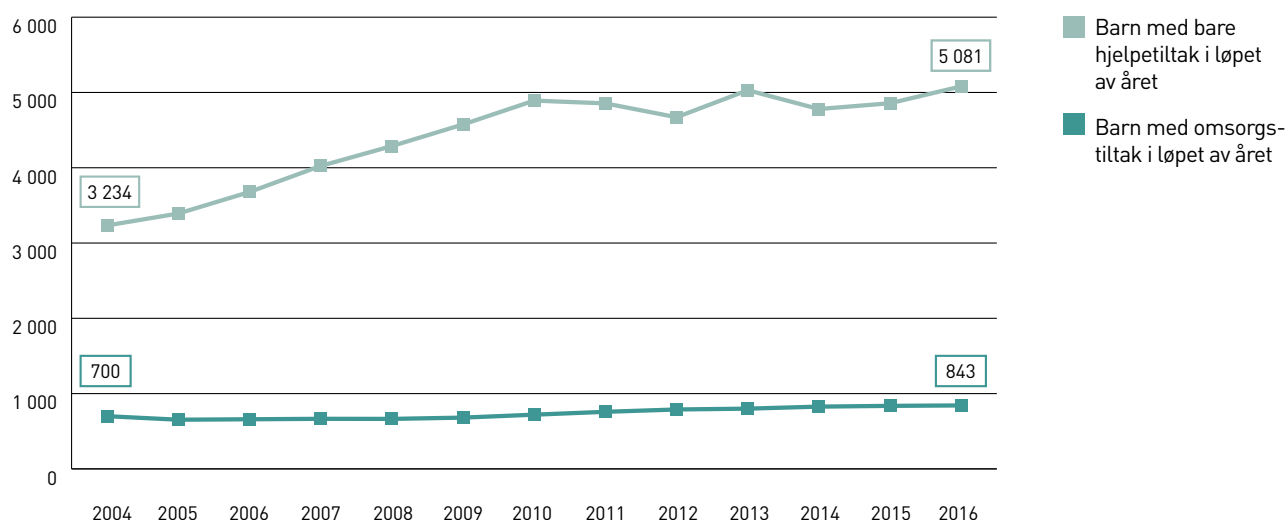
I Oslo kommunes statistikkbank finnes det tall for begge variantene.

I figur 6 vises utviklingen i antall barn med hjelpetiltak og barn under omsorg i løpet av året.

Figur 6 viser at det har vært adskillig kraftigere vekst i antall barn som hadde frivillige hjelpetiltak enn i antall barn som barnevernet har overtatt omsorgen for. Veksten i førstnevnte kategori har vært betydelig, mens antall barn med omsorgstiltak økte omtrent i samme takt som innbyggertall i aldersgruppa 0-17 år. Barn med hjelpetiltak i løpet av 2016 utgjorde 3,9 prosent av barnebefolkningen, mens de barnevernet hadde overtatt omsorgen for utgjorde 0,64 prosent av barn i alderen 0-17 år. I perioden 2004-2016 økte andelen av barn med hjelpetiltak av alle barn med tiltak fra 82 til i underkant av 86 prosent.

Siden barn med bare hjelpetiltak forekommer i over 85 prosent av tilfellene, er variasjonen mellom bydelene for barn med bare hjelpetiltak ganske lik den som gjelder for alle tiltak. Profilen på variasjonene i figur 7 er langt på vei den samme som i figur 5.

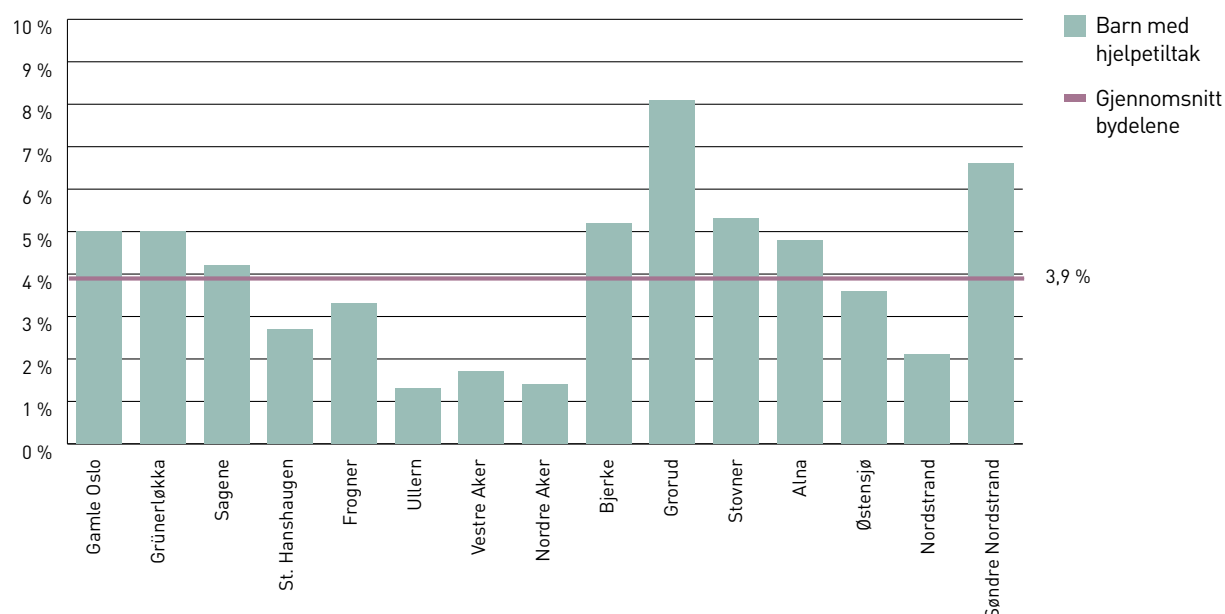
Figur 6. Barn med barn hjelpetiltak og barn med omsorgstiltak i løpet av året.

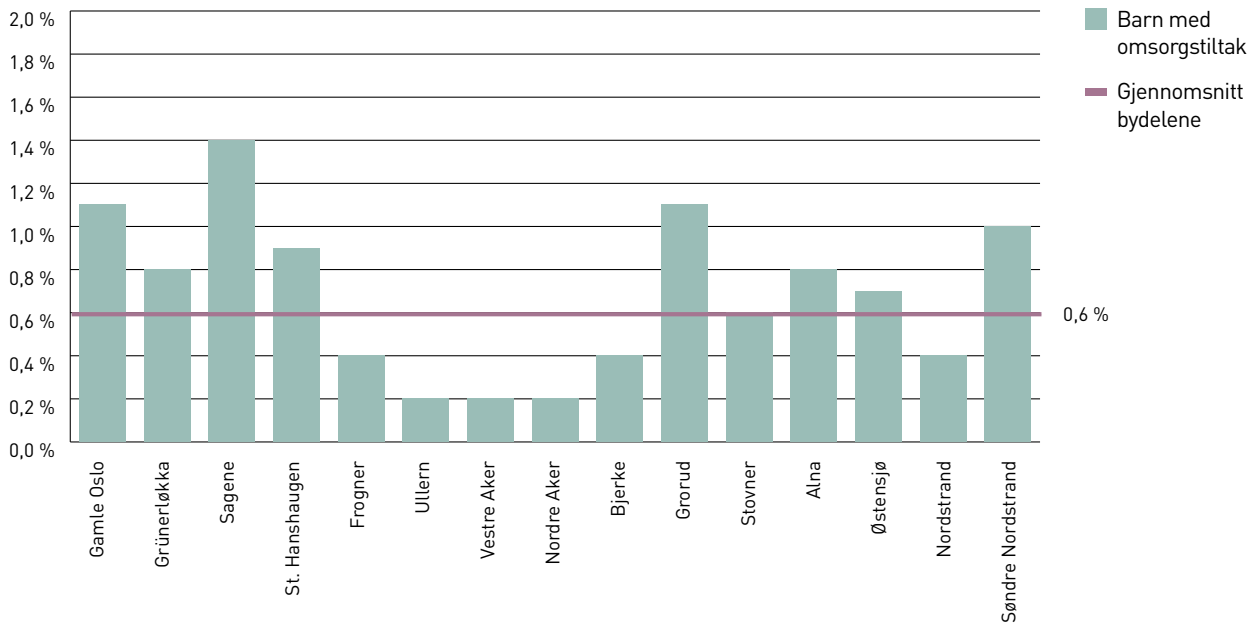
Variasjonen mellom bydelene i innslaget av barn med hjelpetiltak er betydelig, og det er gjennomgående er lavest i bydeler med lav andel av befolkningen som har utfordringer mht. levekår. At bydel Sagene ligger på gjennomsnittet for bydelene, er unntaket fra «regelen» om at det er en sammenheng mellom sosioøkonomiske

forhold og antall barn med tiltak fra barnevernet. Når det gjelder barn med omsorgstiltak, er ikke dette mønsteret så tydelig. Selv om det vil være unntak, er det i all hovedsak slik at barn med omsorgstiltak har tiltak fra barnevernet over en vesentlig lengre periode enn de som bare har hjelpetiltak. Vedtaket om omsorgstiltak for de

Figur 7. Barn med bare hjelpetiltak i løpet av 2016 per innbygger 0–17 år, bydelsvis og i gjennomsnitt for alle bydelene.

Figur 8. Barn med omsorgstiltak i løpet av 2016 per innbygger 0–17 år, bydelsvis og i gjennomsnitt for alle bydelene.

som hadde slike tiltak i 2016 kan dermed ligge mange år tilbake i tid. Figur 8 viser variasjonene mellom bydelene i 2016.

I bydelene Sagene, Gamle Oslo, Søndre Nordstrand og St. Hanshaugen hadde mer enn 1 prosent av barnebefolkningen omsorgstiltak i løpet av 2016. Både Gamle Oslo og Søndre Nordstrand hadde omtrent det samme avviket fra bysnittet både for hjelpetiltak og omsorgstiltak. Sagene hadde imidlertid høyest innslag av barn med omsorgstiltak mens barn med hjelpetiltak lå nær Oslo-snittet. St. Hanshaugen lå også klart over gjennomsnittet for barn med omsorgstiltak samtidig som barn med hjelpetiltak lå betydelig under Oslo-snittet.

Det var i liten grad forskjell i avvik mellom hjelpetiltak og omsorgstiltak for de «vestlige» bydelene. De lå alle langt under gjennomsnittet for hele Oslo. Når det gjelder bydelene i Groruddalen lå Bjerke langt under gjennomsnittet, og Stovner på gjennomsnittet for andel barn med omsorgstiltak. Det finnes dessverre ikke statistikk for hvor lenge barn mottar tiltak fra barnevernet. Bufdir (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet) og SSB har igangsatt et arbeid for å utvikle en forløpsdatabase, men ferdigstilling av denne ligger nok et stykke fram i tid.

Opplysninger om antall barn med tiltak i løpet av året sammenholdt med antall barn med tiltak ved utgangen av det samme året gir imidlertid et bilde på gjennomstrømning av barn med tiltak i barnevernet. I figur 9 er disse tallene satt opp for perioden 2004 til 2016. Antallet i kategorien «Avsluttet tiltak i løpet av året» fremkommer ved å regne ut differansen mellom antall barn med tiltak i løpet av året og antall barn med tiltak ved utgangen av det samme året.

Antall barn med tiltak i løpet av året er økt med 50 prosent i fra 2004, mens antall barn med tiltak ved utgangen av året har økt med 25 prosent. Antall barn som har avsluttet tiltak fra barnevernet er nær doblet. Det gir ikke eksakt kunnskap om at barn har tiltak for en kortere periode nå enn tidligere. Men at nær 2 000 barn sluttet å ha tiltak fra barnevernet i løpet av 2016 er viktig å ta med i betraktning når man skal tolke og forstå barnevernsstatistikken.

Alderssammensetningen blant barn med tiltak i barnevernet gir også interessant innsikt. Tallene i Oslo kommunes statistikkbank viser aldersfordelingen blant barn med tiltak ved utgangen av året i utvalgte aldersgrupper fra 2005. Dataene er delt inn i barn med tiltak i hjemmet/opprinnelig familie og barn med tiltak utenfor hjemmet. I offisiell statistikk kalles sistnevnte kategori tiltak

Figur 9. Barn med tiltak i hele Oslo i perioden 2004–2016. Barn med tiltak i løpet av året, per 31.12 og antall barn som har avsluttet tiltak fra barnevernet i løpet av året.

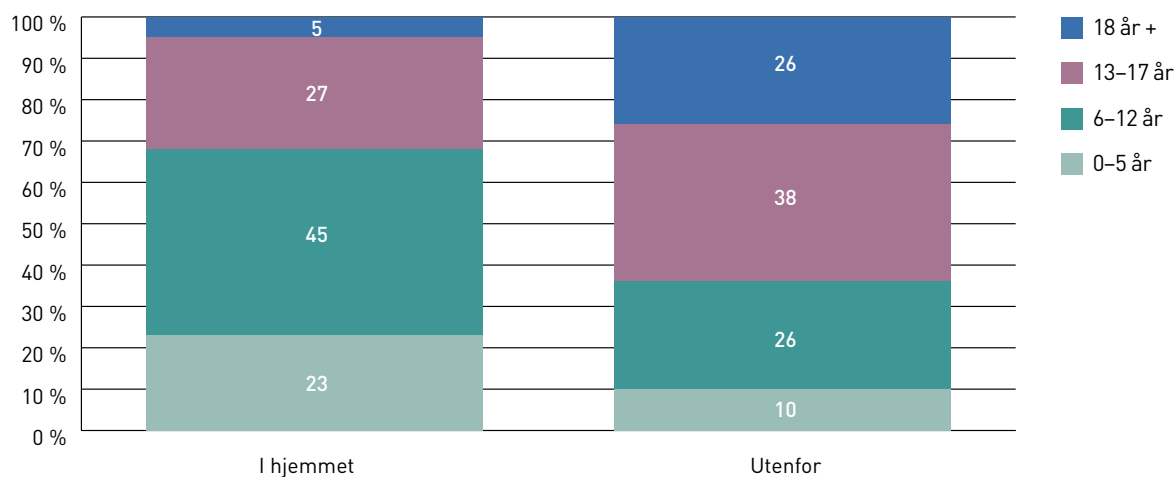
for plasseringstiltak. I figur 10 vises alderssammensetningen for disse to kategoriene av tiltak ved utgangen av 2016.

Den aldersfordelingen for tiltak hhv. i og utenfor hjemmet som vises i figur 10 har vært stabil over lang tid. Av barn med tiltak i hjemmet er det flest i alderen 6–12 år og færrest i gruppa over 18 år. Antall barn med tiltak i hjemmet som er

i barneskolealder er nær dobbelt så høyt som antallet barn med tiltak i førskolealder. Unge voksne over 18 år har kun i begrenset grad tiltak i hjemmet.

Det er flest barn i aldersgruppa 13–17 år som har tiltak utenfor hjemmet, og færrest i aldersgruppa 0–5 år. Siden barnevernet i utgangspunktet skal søke å finne tiltak i og sammen med familien, er

Figur 10. Barn med tiltak 31.12.2016 fordelt på aldersgrupper og tiltak i og utenfor familien (barn uten eller med plasseringstiltak).

det et forholdsvis lavt antall barn i alderen 0–5 år som har flyttet til tiltak utenfor hjemmet. Tiltak utenfor hjemmet innebærer omfattende hjelpebehov, og at behovet også søkes dekket etter at ungdommen har fylt 18 år er en svært viktig del av det å ta ansvaret for ungdommen og å gi en så god overgang til voksenlivet som mulig.

Aldersfordelingen er altså svært ulik mellom de som har tiltak i hjemmet og de som har flyttet ut av hjemmet med barnevernets hjelp. Nær 70 prosent av de (2 517) som hadde tiltak i hjemmet var i enten førskole- eller i barneskolealder. Når det gjelder barn med tiltak som har flyttet ut av hjemmet, var noe over 1/3 i de to yngste aldersgruppene, og kun 10 prosent (141 barn) i førskolealder. Nesten 4 av 10 av de som hadde flyttet var tenåringer under 18 år, mens 1 firedel var blitt (unge) voksne.

Kostnader

Med unntak av tre forsøkskommuner har Oslo kommune en finansieringsordning for tiltak i barnevernet som er annerledes enn i kommunene ellers i landet. Og ulikt andre kommuner har Oslo selv ansvaret for å fremskaffe alle typer tiltak

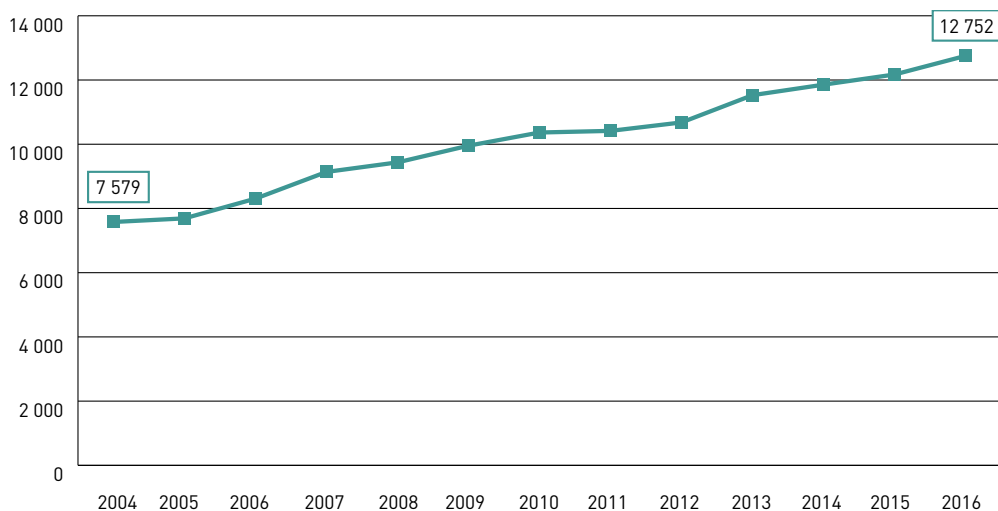
for barn som må flytte fra opprinnelig familie. I Oslo betaler bydelene selv alle kostnader for alle typer tiltak. I andre kommuner betaler kommunen en egenandel for tiltak i institusjon m.m., mens staten ved Bufetat betaler størstedelen av kostnadene. Utgiftene til barnevern i Oslo kan derfor ikke sammenlignes direkte med kostnadene i andre kommuner.

Bydelene brukte i alt nær 1,7 mrd. netto på barnevern i 2016, som er mer enn dobbelt så mye som i 2004, uten at det er justert for lønns- og prisvekst. Dette skyldes dels at andelen barn med barneverntiltak økte fra 3,8 til 4,5 prosent i denne perioden, dels at antallet barn i aldersgruppa 0–17 år økte med 25 prosent, og høyere kostnader til tiltak og drift av barneverntjenesten. Antall årsverk i barneverntjenestene i bydelene økte med 70 prosent fra 2004 til 2016.

Figur 11 viser utviklingen i netto driftsutgifter per innbygger 0–17 år.

Veksten fra 2004 til 2016 er på nær 70 prosent før det er korrigert for pris- og lønnsveksten i perioden. Siden innslaget av barn med tiltak i

Figur 11. Netto driftsutgifter til barnevern (ikke priskorrigert) per innbygger 0–17 år i perioden 2004–2016.²

2. Dersom kostnadene i 2004 per innbygger 0–17 år skulle ha fulgt kommunal deflator, ville utgiftene i 2016 ha vært på 11 613 per innbygger 0–17 år. De faktiske utgiftene på 12 752 per innbygger 0–17 år innebærer en reell vekst er 9,8 prosent når det er korrigert for kommunal deflator.

barnebefolkningen er svært ulikt i bydelene, slik som figur 5 viser, er det naturlig nok store variasjoner mellom bydelene i netto driftsutgifter per innbygger 0–17 år. Utgiftene til barnevern i bydel Ullern målt på denne måten var på 23 prosent av gjennomsnittet for alle bydelene, mens utgiftene i Søndre Nordstrand var nær dobbelt så høye som gjennomsnittet.

Utgiftene til tiltak hvor barnet har flyttet ut av hjemmet var i 2016 på i overkant av 1 mrd. Dette utgjorde litt over 60 prosent av alle utgifter til barnevern, og det dreide seg om tiltak til i alt 1 746 barn og unge. Hvor mange barn og unge som mottar slike tiltak i hver bydel, og ikke minst hvilke typer tiltak de får og hvor lenge de varer, er den viktigste forklaringen på variasjonene i kostnadene til barnevern mellom bydelene.

I den siste figuren presenteres kostnadsnivået bydelsvis i 2016 ved at alle utgifter til alle typer tiltak, både i og utenfor hjemmet, er delt på alle barn som hadde tiltak i løpet av året.

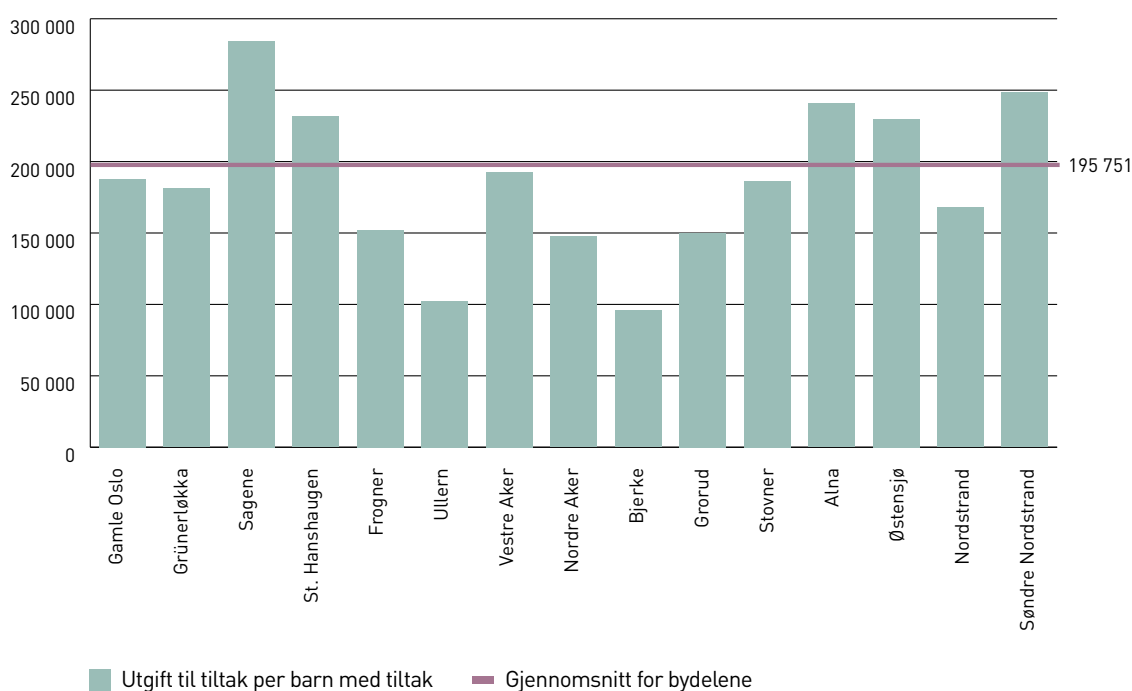
Variasjonen mellom bydelene viser et noe annet mønster enn mange av de andre figurene i denne

artikkelen. For det ene er ikke variasjonen mellom bydelene så stort. For det andre følger ikke avvikene det «vanlige» mønsteret med hensyn til sosioøkonomiske forskjeller mellom bydelene. Når det først er behov for tiltak fra barnevernet, varierer ikke kostnadene til tiltakene som må iverksettes etter opphoping av levekårsulemper. Vestre Aker ligger på Oslo-snittet når det gjelder samlede utgifter til tiltak per barn med tiltak, mens både Bjerke og Grorud ligger forholdsvis langt under gjennomsnittet. Siden antallet barn med tiltak utenfor hjemmet er forholdsvis lavt i mange bydeler, skifter bildet som fremkommer i figur 12 fra det ene året til det andre. Men for bydelene samlet er ikke de årlige endringene så store. Netto driftsutgifter til tiltak i alt per barn med tiltak økte med i underkant av 24 prosent fra 2004 til 2016. Det er under pris- og lønnsveksten.

Tekst:

Jan Motzfeldt Dahle, Byrådsavdeling for eldre, helse og sosiale tjenester

Figur 12. Netto driftsutgifter til tiltak både i og utenfor familien i 2016 per barn med tiltak i alt i løpet av 2016.

BARNEHAGEBRUKEN I OSLO

I løpet av de siste tiårene har barnehagebruken endret seg, både blant Oslos befolkning og i hele Norge. Flere benytter seg av barnehage tilbudet, og flere har fulltids plass i barnehage. De siste årene har veksten i andelen barn med barnehageplass vært drevet av økt barnehagedeltakelse blant barn med minoritetsspråklig bakgrunn.

Dataene som er benyttet i artikkelen er samlet inn fra SSB sin KOSTRA-database, samt Oslo kommunes statistikkbank.

Den generelle veksten i barnehagebruken

Barnehageforliket og den medfølgende barnehage-reformen ga innføring av en maksimalsats for foreldrebetaling i barnehage, i tillegg til innføringen av en lovfestet rett til barnehageplass for alle barn som fylte 1 år til og med 31. august. Maksimalprisen ble innført fra 1. mai 2005, mens den lovfestede retten til barnehageplass gjaldt fra barnehageåret 2009/2010. I samme periode har det også vært tildelt kontantstøtte til foreldre med barn som ikke benytter seg av barnehageplass. Den ble innført for 1- og 2-åringer fra 1. august 1998, men fra 1. august 2012 har den kun vært gjeldende for 1-åringer.

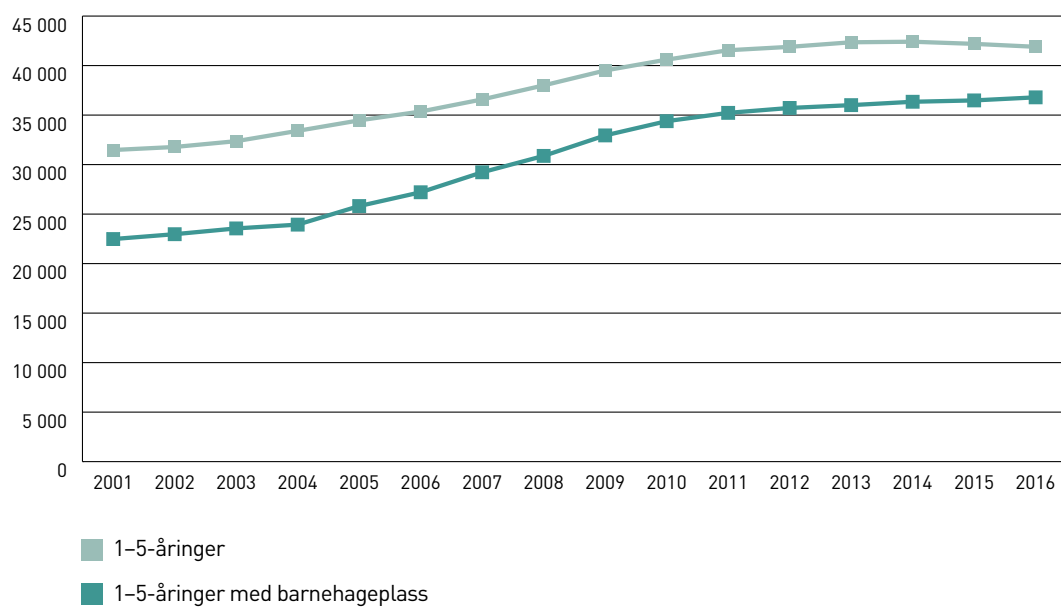

SAMMENDRAG

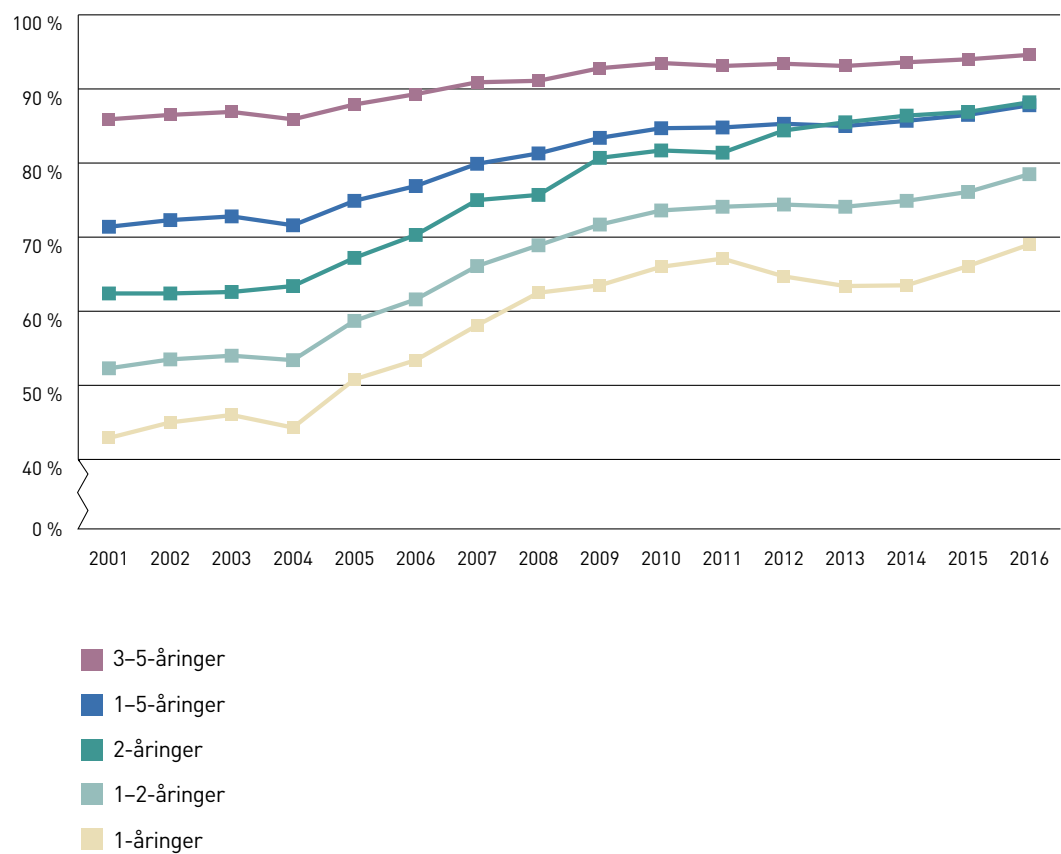

Barnehageforliket ble inngått med mål om full barnehagedekning, gjennom innføring av maksimalpris i barnehage og en lovfestet rett til barnehageplass. Dette ga en kraftig økning i andelen barn med barnehageplass. Dekningsgraden blant de yngste barna har økt med over 25 prosentpoeng fra 2001 til 2016. Denne økningen skyldes i stor grad en sterk vekst i andelen 1-åringer med barnehageplass. Siden 2010 har dekningsgraden blant minoritetsspråklige økt med om lag 10 prosentpoeng. En stadig økende andel av barna med barnehageplass har minoritetsbakgrunn. Dette skyldes både en økende dekningsgrad blant minoritetsspråklige barn, i tillegg til at en større andel av alle 1-5-åringer i Oslo har minoritetsbakgrunn. Andel barn med barnehageplass er likevel fortsatt lavere blant minoritetsspråklige enn blant barn for øvrig. Dette gjenspeiles i de bydelsvise dekningsgradene ved at de er høyere i bydeler med relativt lav andel minoritetsspråklige med barnehageplass.

Figur 1. Antall 1–5-åringer med barnehageplass og antall 1–5-åringer bosatt i Oslo, 2001–2016.

Figur 2. Andel barn med barnehageplass (dekningsgrad), fordelt på 1–2-åringer, 3–5-åringer og 1–5-åringer, 2001–2016.

Innføringen av makspris førte til en meget sterk vekst i etterspørselen etter barnehageplass, og dermed også i barnehagebruken blant barn i barnehagealder. Dette kan ses i figur 1, som viser antall 1–5-åringer med barnehageplass opp mot antall 1–5-åringer bosatt i Oslo fra 2001 til 2016. Figuren viser at antall 1–5-åringer med barnehageplass konvergerer mot antall 1–5-åringer bosatt i Oslo.

Som figur 2 viser, har økningen i dekningsgrad vært særlig sterk for barn i aldersgruppen 1–2 år. For alle aldersgruppene var det sterkest vekst i andel barn med barnehageplass de første årene etter innføringen av maksimalpris på foreldrebetaling. Det har vært relativt lav vekst i dekningsgrader etter 2011.

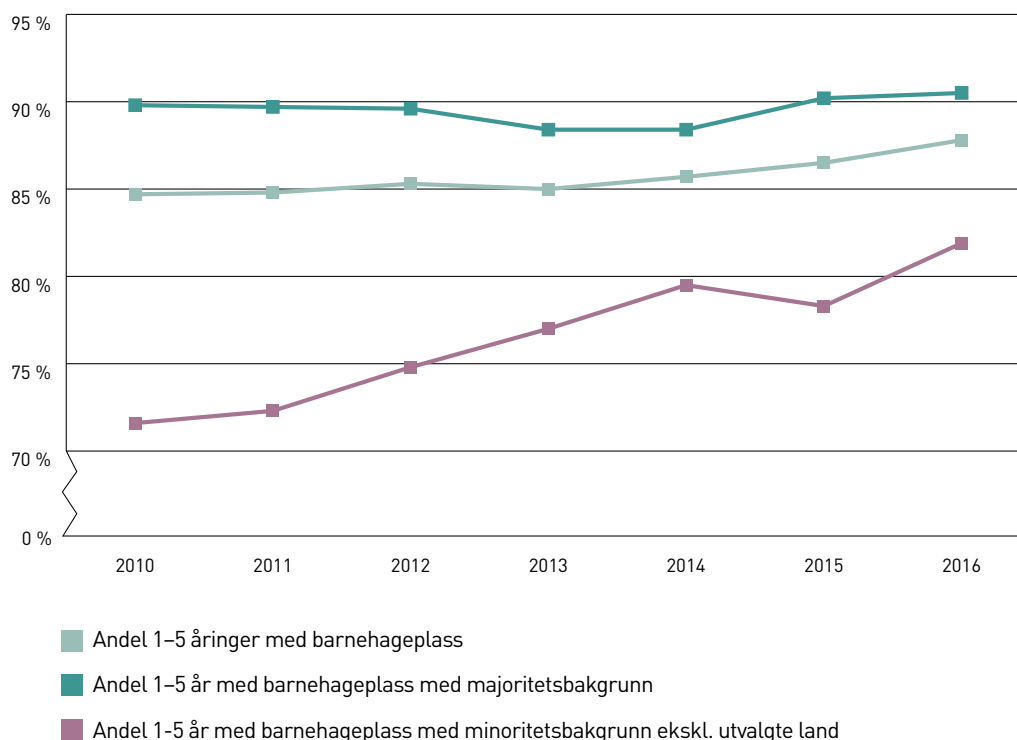
Veksten i barnehagebruken blant barn i alderen 3–5 år har mer eller mindre stoppet opp etter 2010. Etter at veksten i dekningsgrad blant de eldste barna nådde 93,5 prosent i 2010, har dekningen for 3–5-åringer kun vokst med 0,3 prosentpoeng. Det er lokale variasjoner i etterspørselen etter barnehageplasser i denne aldersgruppen i Oslo. I enkelte bydeler er etterspørselstaket nådd for denne aldersgruppen, mens det i andre er et udekket etterspørselspotensial. Det kan være ulike årsaker til dette. De mest

nærliggende forklaringene er at foreldrebetalingen anses som for høy eller at foreldre foretrekker å bli hjemme med barnet selv.

Figur 2 viser at det særlig er veksten i andelen 1–2-åringer med barnehageplass som har drevet veksten i dekningsgraden for 1–5-åringer. ECON (2004) har undersøkt effekter på etterspørselen etter barnehageplass ved innføring av maksimal foreldrebetaling, og fant at effekten av redusert foreldrebetaling på etterspørselen etter barnehageplass er klart størst for barn i alderen 1–2 år.

Veksten i barnehagebruken blant 1–2-åringer er i stor grad drevet av en meget sterk vekst i andelen 1-åringer med barnehageplass. Veksten var særlig sterk i årene etter innføringen av den lovfestede retten til barnehageplass. Veksten for 1-åringene falt noe etter toppen i 2011, men har tatt seg opp igjen de siste årene. Denne økte veksten sammenfaller med utvidelsen av retten til barnehageplass til også å gjelde barn som fyller 1 år i september og oktober. Frem til 1. august 2012 gjaldt kontantstøtten for både 1- og 2-åringer, som antagelig har hatt en dempende effekt på etterspørselen. 1. august 2012 ble kontantstøtten avviklet for 2-åringer. Dette kan ha medvirket til økt etterspørsel etter 2012.

Figur 3. Andel barn med barnehageplass (dekningsgrad), fordelt på 1–5-åringer i alt, majoritetsspråklige 1–5-åringer og minoritetsspråklige¹ 1–5-åringer.

Nøkkelen til å øke dekningsgraden, både for 1–2-åringer og for 3–5-åringer, er å rekruttere flere barn med minoritetsbakgrunn inn i barnehagene. Figur 3 viser at deknningen blant minoritetsspråklige har økt mer siden 2010 enn deknningen for alle 1–5-åringer. Det har i den samme perioden vært en svakere vekst i deknningen blant alle 1–5-åringer enn blant de minoritetsspråklige. Grafen viser at den moderate veksten i dekningsgraden for alle barn 1–5 år i stor grad er drevet av at flere minoritetsspråklige benytter seg av barnehage tilbudet.

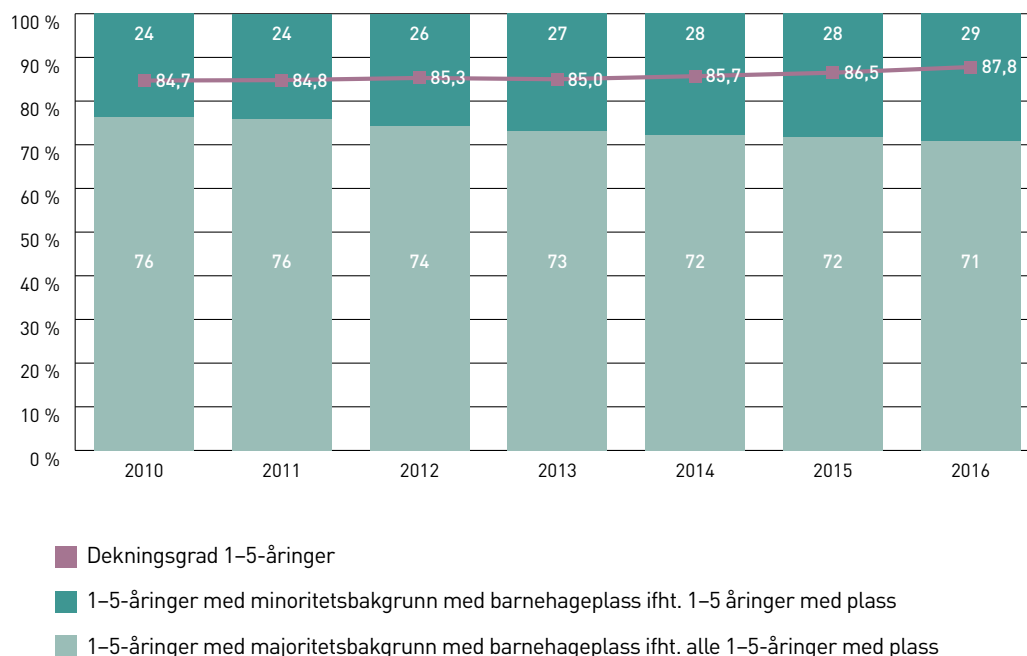
Barnehagedeltakelsen i Oslo er lavest i bydeler med høy andel minoritetsspråklige barn. Mange av disse barna har språklige utfordringer og begynner sent i barnehage. I Oslo har det vært arbeidet med å rekruttere barn med minoritetsbakgrunn inn i barnehage i flere år, blant annet gjennom statlige midler i forbindelse med

Gro ru ddalssatsingen. Alle 4- og 5-åringer i bydelene i Gro ru ddalen og i bydel Søndre Nordstrand fikk fram til 2016/2017 gratis kjernetid i barnehage gjennom statlig finansiering. Fra 01.08.2016 er det innført en nasjonal ordning med gratis kjernetid for 3-, 4- og 5-åringer fra familier med inntekt under 450 000 kroner. Oslo kommune har hevet inntektsgrensen og tilbyr gratis kjerne-tid for 4- og 5-åringer i bydelene i Gro ru ddalen og i bydel Søndre Nordstrand fra familier med inntekt opp til 619 000 kroner. Bydelene arbeider også aktivt med å rekruttere flere barn til barnehage, blant annet gjennom oppsøkende virksomhet og tilbud om åpne barnehage og språkgrupper for barn som ikke går i ordinær barnehage.

Figur 4 viser at andelen 1–5-åringer med barnehageplass i Oslo de siste årene har vært relativt konstant. Samtidig har en stadig økende andel av barna med barnehageplass minoritetsbakgrunn,

1. Minoritetsspråklige barn regnes her som barn med annet morsmål enn norsk, samisk, dansk, svensk eller engelsk. Dekningsgraden er derfor basert på barn med innvandrerbakgrunn (innvandrere eller norskfødte av to innvandrerforeldre) med unntak av barn med landbakgrunn fra Danmark, Sverige, Irland, Storbritannia, USA, Australia og New Zealand.

Figur 4. Andel barn med barnehageplass for Oslo (dekningsgrad), andel barn med barnehageplass med majoritetsbakgrunn ifht. alle barn med barnehageplass og andel barn med barnehageplass med minoritetsbakgrunn ifht. alle barn med barnehageplass.

og en synkende andel av barna med barnehageplass har majoritetsbakgrunn. Dette skyldes både en økende dekningsgrad blant minoritetsspråklige barn, i tillegg til at en større andel av alle 1-5-åringer har minoritetsbakgrunn. En viktig forutsetning for videre vekst i dekningsgraden for alle 1-5-åringer er at veksten i andelen minoritetsspråklige med barnehageplass fortsetter å øke. Som også vist i figur 3, tyder figur 4 på at veksten i dekningsgraden de siste årene har vært drevet av

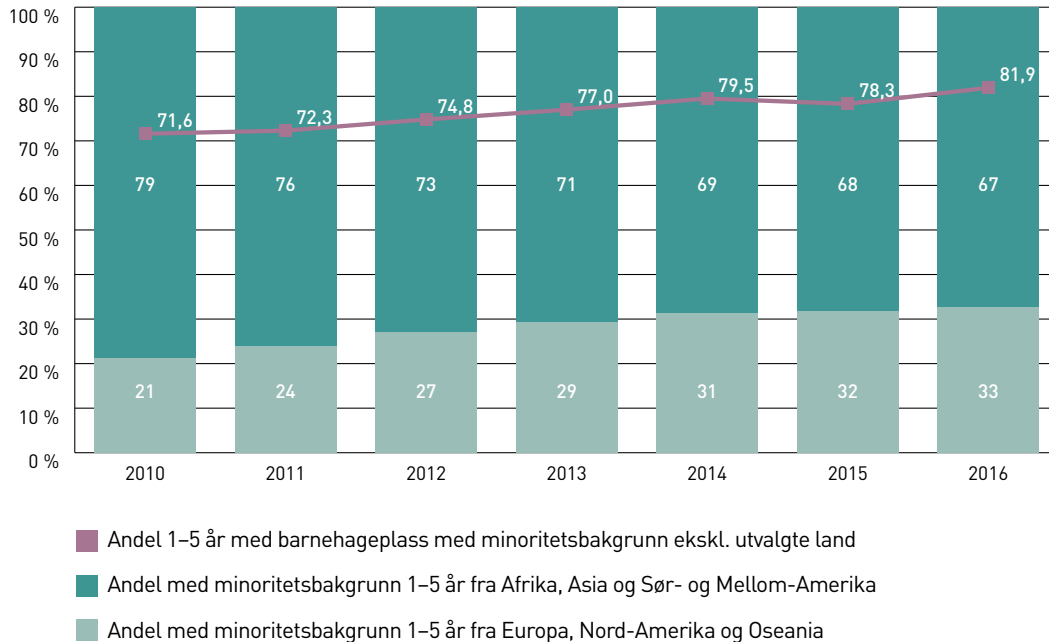
at en økende andel barn med minoritetsbakgrunn benytter seg av barnehagetilbudet.

Utvikling i barnehagebruken blant minoritetsspråklige

Forskjellen i barnehagedeltakelse mellom majoritetsspråklige barn og minoritetsspråklige barn skyldes først og fremst at minoritetsspråklige barn begynner senere i barnehagen.

Figur 5. Dekningsgrad for minoritetsspråklige 1–5-åringer, og prosentvis fordeling mellom minoritetsspråklige barn fra Europa, Nord-Amerika og Oseania og minoritetsspråklige barn fra Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika.

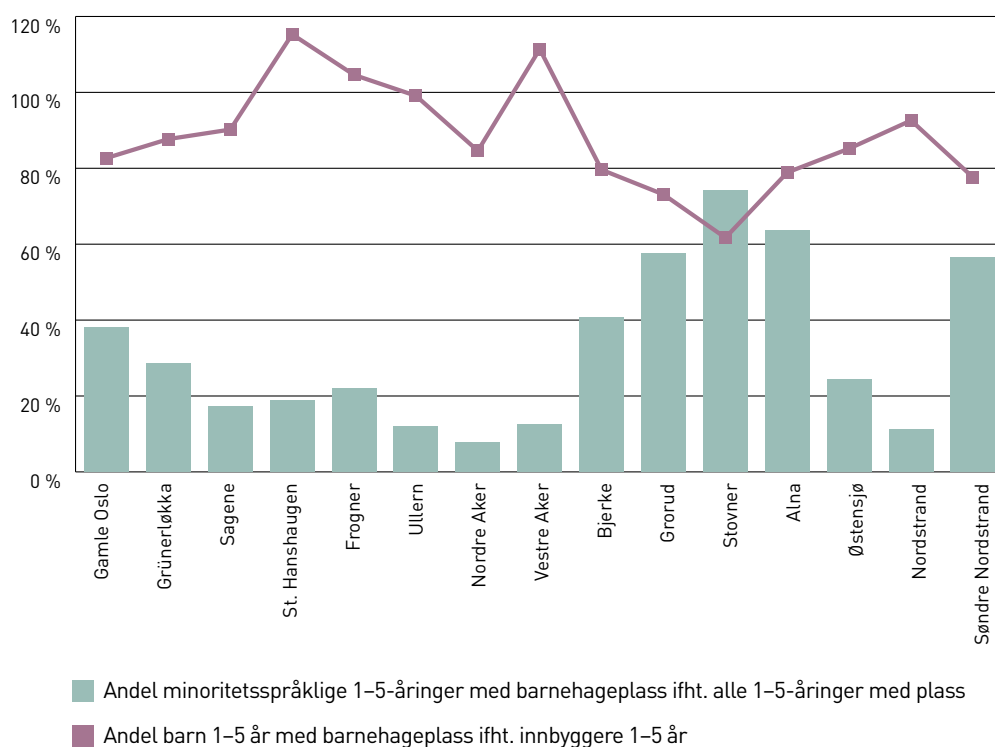
Det har vært en relativt sterk vekst i antall minoritetsspråklige i alderen 1–5 år de siste årene. I figur 5 er det vist hvordan andelen minoritetsspråklige 1–5-åringer er fordelt mellom henholdsvis barn med landbakgrunn fra Europa, Nord-Amerika og Oseania og barn med landbakgrunn fra Afrika, Asia, Mellom- og Sør-Amerika. Dette er sammenliknet med veksten i andelen minoritetsspråklige barn i alderen 1–5 år med barnehageplass. Det kan se ut til at den sterke veksten i minoritetsspråklige fra Europa, Nord-Amerika og Oseania har bidratt til vekst i andelen minoritetsspråklige med barnehageplass.

Andelen barn med barnehageplass og andelen minoritetsspråklige med barnehageplass er ulikt fordelt mellom bydelene i Oslo. En relativt klar tendens som kan leses av figur 6, er at bydelenes dekningsgrad for alle 1–5-åringer ser ut til å være negativt korrelert med hvor høy andel av barnehagebarna som har minoritetsbakgrunn. Det vil si at dekningsgraden er høyere i bydeler

med relativt lav andel minoritetsspråklige med barnehageplass. Dette skyldes som nevnt at minoritetsspråklige barn ofte begynner senere i barnehage enn majoritetsspråklige barn. Det kan være ulike årsaker til at bydeler med relativt høy andel minoritetsspråklige med barnehageplass generelt sett har lavere barnehagedeltakelse. Prisen og kontantstøtten er trolig barrierer for barnehagedeltakelse. Liten kjennskap og lav tiltro til norske barnehager kan være andre grunner til at deltakelsen er lavere blant minoritetsspråklige barn.

Artikkelen viser at barnehagedeltakelsen i Oslo har økt de siste årene, særlig blant barn med minoritetsspråklig bakgrunn. Deltakelsen er imidlertid ujevnt fordelt i byen og er lavest i områder med høy andel minoritetsspråklige barn. Derfor ønsker byrådet å etablere flere barnehageplasser i bydeler med lav dekningsgrad, samt å videreføre og intensivere arbeidet med å rekruttere flere barn til barnehagen.

Figur 6. Andel barn 1–5 år med barnehageplass per bydel² (dekningsgrad) og andel minoritetsspråklige barn av alle barn 1–5 år med plass per bydel³.

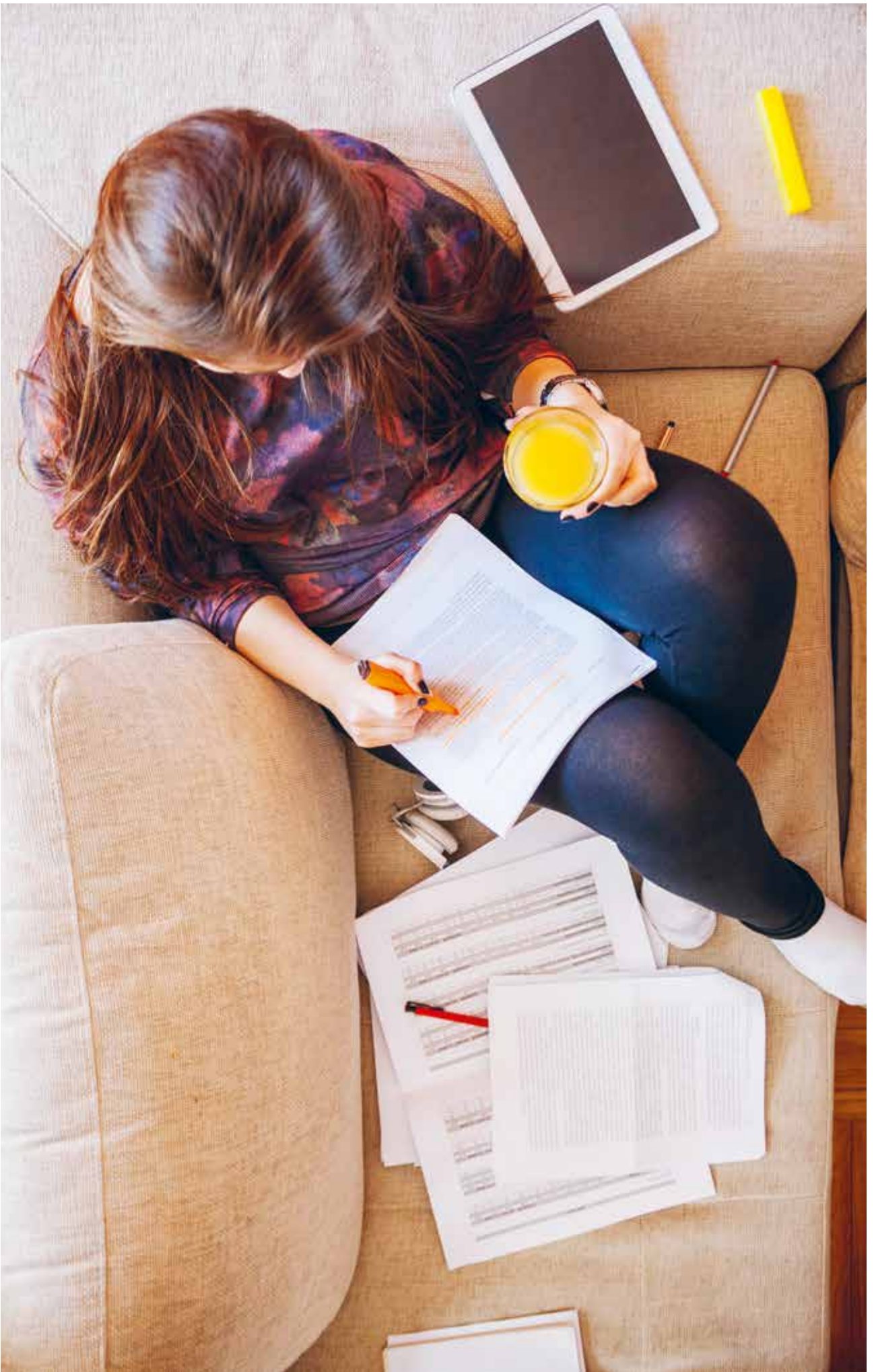

Tekst:

Michael Walter Madsen, Byrådsavdeling for oppvekst og kunnskap

2. For enkelte av bydelene i figur 6 er dekningsgraden over 100 prosent. Dette skyldes at barn fra andre bydeler eller kommuner telles i antall barnehageplasser i bydelen, mens disse barna ikke inngår i antallet barn som er bosatt i bydelen. Dette gjelder særlig i bydeler hvor det er mange bedrifts- og studentbarnehager, spesielt Frogner, St. Hanshaugen og Nordre Aker som har mange barnehagebarn som ikke bor i bydelen.

3. På bydelsnivå er andelen minoritetsspråklige barn med barnehageplass hos SSB definert som antall barn med annet morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk eller engelsk med plass delt på alle barn med innvandrerbakgrunn. Uluk definisjon av innvandrerbakgrunn i teller og nevner på bydelsnivå, gjør at denne variabelen ikke benyttes i denne artikkelen. Derfor er andel minoritetsspråklige barn med barnehageplass ifht. alle 1–5-åringene benyttet.

GRUNNSKOLEPOENG OG GJENNOMSTRØMMING I VIDEREGÅENDE OPPLÆRING

Innad i Oslo er det store forskjeller i skoleresultater i grunnskolen. Antall grunnskolepoeng varierer etter elevenes sosiale bakgrunn. Elever med svake resultater i grunnskolen får gjerne vanskeligheter senere med å fullføre videregående opplæring. Kun 1 av 4 med mindre enn 30 grunnskolepoeng har fullført fem år etter oppstart på videregående opplæring.

På forespørsel fra bydel Alna har Byrådsavdeling for finans bestilt detaljert statistikk fra SSB om karakterpoeng fra grunnskolen (grunnskolepoeng¹) og gjennomstrømming i videregående opplæring til bruk for Groruddalssatsingens delprogram oppvekst og utdanning. Grunnskolepoeng oppsummerer elevenes karakterer i forskjellige fag og er utgangspunkt for opptak til videregående opplæring.

I det følgende gis en presentasjon av noen hovedtrekk ved denne statistikken.

Materialet inneholder data om grunnskolepoeng for bydeler og delbydeler 2012–2016 (voksne er utelatt). For 2016 omfatter materialet 5 827 avgangselever fra grunnskolen i Oslo. Av disse har 232 elever, tilsvarende 4 prosent ikke oppnådd grunnskolepoeng.

SAMMENDRAG

- Elevene fra bydelene Vestre Aker og Nordre Aker har byens beste grunnskole-resultater, begge med et gjennomsnitt på 45 grunnskolepoeng.
- Elever med foreldre med høyere utdanning har 45 grunnskolepoeng i gjennomsnitt, hvilket er 10 poeng høyere enn gjennomsnittet for elever med foreldre med kun grunnskole.
- Elever med norsk landbakgrunn har i gjennomsnitt 44 karakterpoeng, elever med landbakgrunn fra vestlig land har i gjennomsnitt 38 poeng, mens elever med ikke-vestlige landbakgrunn har 37 poeng i gjennomsnitt.
- I gruppen med manglende eller under 30 grunnskolepoeng var det kun om lag 1/4 som fem år etter start i videregående opplæring hadde oppnådd fullført studie- eller yrkeskompetanse i Oslo.
- Av elevene som startet videregående opplæring i Oslo i 2010 hadde 83 prosent av jentene og 70 prosent av guttene fullført i 2015.

Statistikken er laget av SSB basert på data fra NAV og gir statistikk basert på personers hovedarbeidsforhold. Denne sysselsettingsstatistikken gir informasjon om de ansattes landbakgrunn, alder, kjønn og utdanning.

Materialet omfatter også data om fullførtstatus etter fem år for elever som startet på videregående opplæring i perioden 2006–2010. I 2010 påbegynte 5 183 elever videregående opplæring i Oslo, her presenteres fullføringsstatus etter fem år (2015) for ulike elevgrupper.

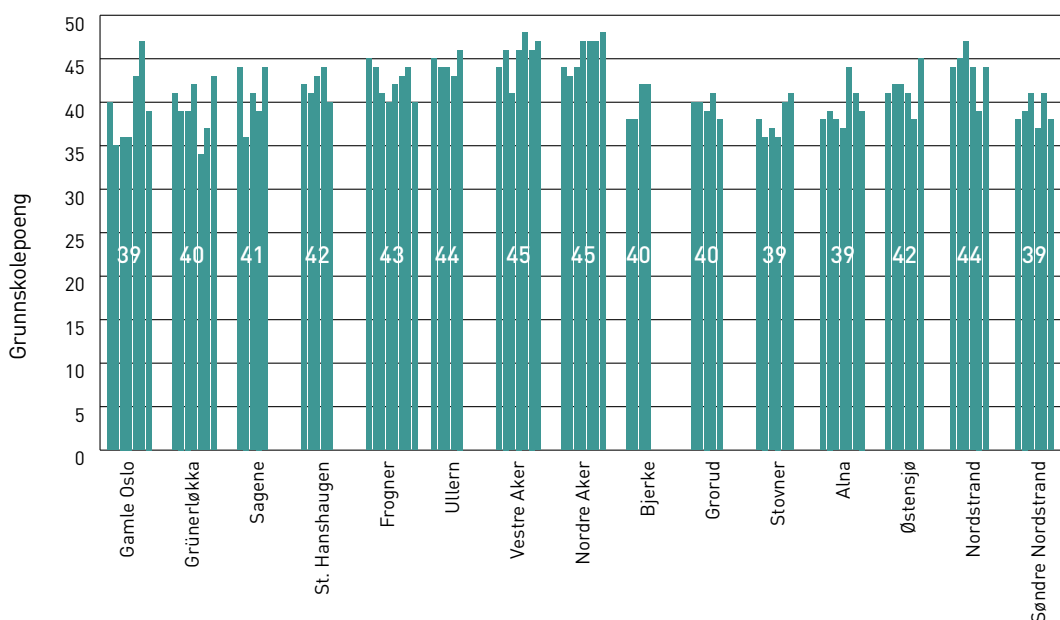
Grunnskolepoeng – ulikheter mellom bydelene og delbydelene

I figur 1 vises fordelingen mellom bydelene i 2016. Bydelene i ytre by øst (Groruddalen) og bydelene

Gamle Oslo og Søndre Nordstrand har gjennomsnitt på under 40 karakterpoeng i grunnskolen. Høyest gjennomsnittlig karakterpoeng har Vestre og Nordre Aker, begge med 45,2 poeng. Innad i bydelene er det store variasjoner. Av de 32 delbydelene med gjennomsnitt under 40 poeng ligger henholdsvis 10 i indre by øst² og 16 i ytre by øst. Av de 15 delbydelene med gjennomsnitt over 45 poeng ligger fem i Vestre Aker og fire i Nordre Aker, ingen i ytre by øst, jf. figur 1.

Oslo har betydelige geografiske forskjeller i gjennomsnittlig grunnskolepoeng både på bydelsnivå og delbydelsnivå. Det er grunn til å tro at de geografiske forskjellene har sammenheng med ulik sammensetning av elevmassen. Vi skal se videre på hvordan grunnskoleresultatene varierer

Figur 1. Gjennomsnittlig grunnskolepoeng* i bydelene samt fordeling på delbydelsnivå 2016. Tallverdiene viser gjennomsnitt på bydelsnivå.

* Eksklusive voksne elever og elever uten grunnskolepoeng.

1. Grunnskolepoeng regnes ut ved å multiplisere elevens gjennomsnittskarakter med ti. Karakterskalaen er 1–6. Det betyr at ingen elever kan ha 0 grunnskolepoeng eller mer enn 60.

Elever som mangler karakterer i mer enn halvparten av fagene får ikke beregnet grunnskolepoeng. Elevgruppen som mangler grunnskolepoeng er sammensatt; eleven kan være fritatt fra vurdering, mangle grunnlag for vurdering eller ha spesielle utfordringer. Eleven kan ha vært syk deler av skoleåret, ikke ha møtt til undervisning, eller nettopp ankommet Norge og ikke kan gå inn i ordinær undervisning.

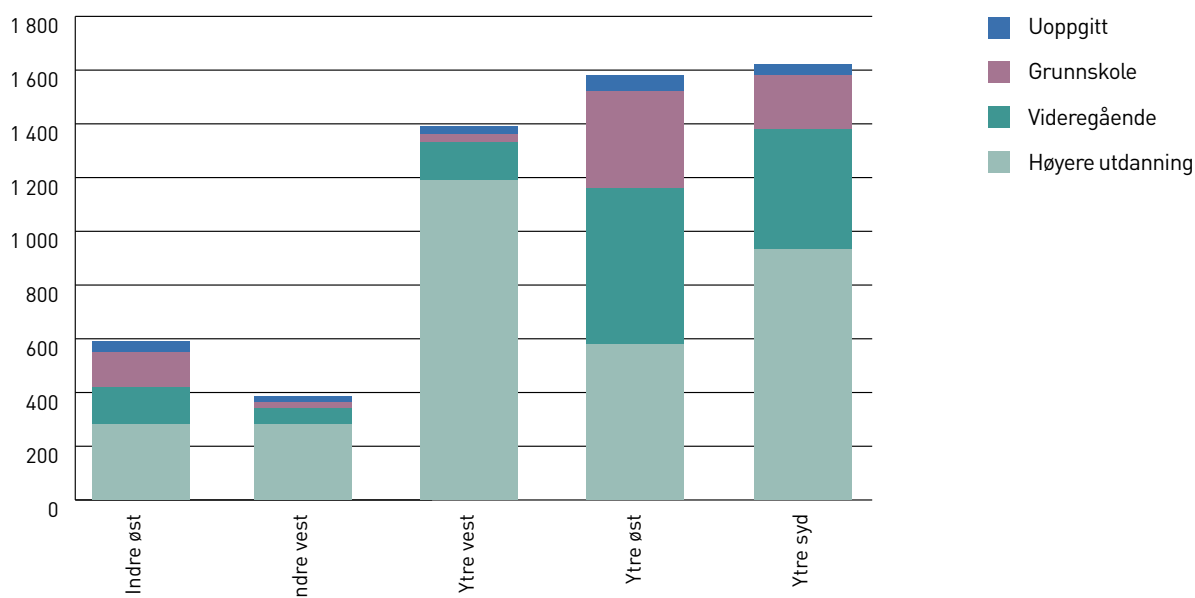
etter foreldres utdanningsnivå, etter elevenes landbakgrunn og for elever som selv har innvandret etter deres botid i Norge.

Grunnskolepoeng og foreldrenes utdanningsnivå

I figur 2 er avgangselevene i 2016 fordelt etter bosted og foreldrenes utdanningsnivå. Nesten 5 av 6 elever bor i ytre by, noenlunde jevnt fordelt mellom ytre by vest, ytre by øst og ytre by syd. Foreldrenes utdanningsnivå varierer betydelig mellom byområdene. I ytre by vest har 86 prosent av elevene høyutdannede foreldre, mens tilsvarende tall for ytre by øst og ytre by syd er henholdsvis 37 og 57 prosent. Forskjellene i andel elever med høyutdannede foreldre er også stort mellom indre by øst med 48 prosent og indre by vest med 73 prosent høyutdannede foreldre.

Figur 2. Antall avgangselever fra grunnskolen i Oslo 2016 etter byområde og foreldrenes utdanningsnivå.

2. Byen kan deles inn i følgende byområder basert på bydelsinndelingen: Indre by øst (Gamle Oslo, Grünerløkka, Sagene), Indre by vest (St. Hanshaugen, Frogner), Ytre by vest (Ullern, Vestre Aker, Nordre Aker), Ytre by øst (Bjerke, Grorud, Stovner, Alna) og Ytre by syd (Østensjø, Nordstrand, Søndre Nordstrand).

Elever med foreldre med høyere utdanning har 45 grunnskolepoeng i gjennomsnitt. Dette er 10 poeng høyere enn gjennomsnittet for elever med foreldre med kun grunnskole (35 poeng), jf. figur 3. Denne forskjellen varierer imidlertid mellom byområdene og er størst med 15 poeng i ytre by vest og minst i ytre by øst der den er 7 poeng, jf. figur 3.

Elever med høyutdannede foreldre skårer høyest i ytre by vest og lavest i ytre by øst. Elever med foreldre med videregående utdanning skårer høyest i indre by vest og lavest i indre by øst. Elever med foreldre med grunnskoleutdanning skårer høyest i ytre by øst (der de er flest) og lavest i ytre by vest (der de er få).

Grunnskolepoeng og elevenes landbakgrunn

I figur 4 er avgangselevene i 2016 fordelt etter bosted og landbakgrunn³. 64 prosent har norsk landbakgrunn, fire prosent har vestlig landbakgrunn (EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand) mens 32 prosent har ikke-vestlig landbakgrunn (Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand og Europa utenom EU/EØS). Elevene med vestlig landbakgrunn er noenlunde jevnt fordelt mellom byområdene, mens det er en markant øst-vest-forskjell i bosetningen til elever med henholdsvis norsk og ikke-vestlig landbakgrunn. Størst forskjell er det mellom ytre by vest og ytre by øst der andelen med norsk landbakgrunn er henholdsvis 93 og

38 prosent og andelen med ikke-vestlig landbakgrunn er henholdsvis 5 og 58 prosent.

Elever med norsk landbakgrunn har i gjennomsnitt 44 karakterpoeng, elever med landbakgrunn fra vestlig land har i gjennomsnitt 38 poeng, mens elever med ikke-vestlige landbakgrunn har 37 poeng i gjennomsnitt.

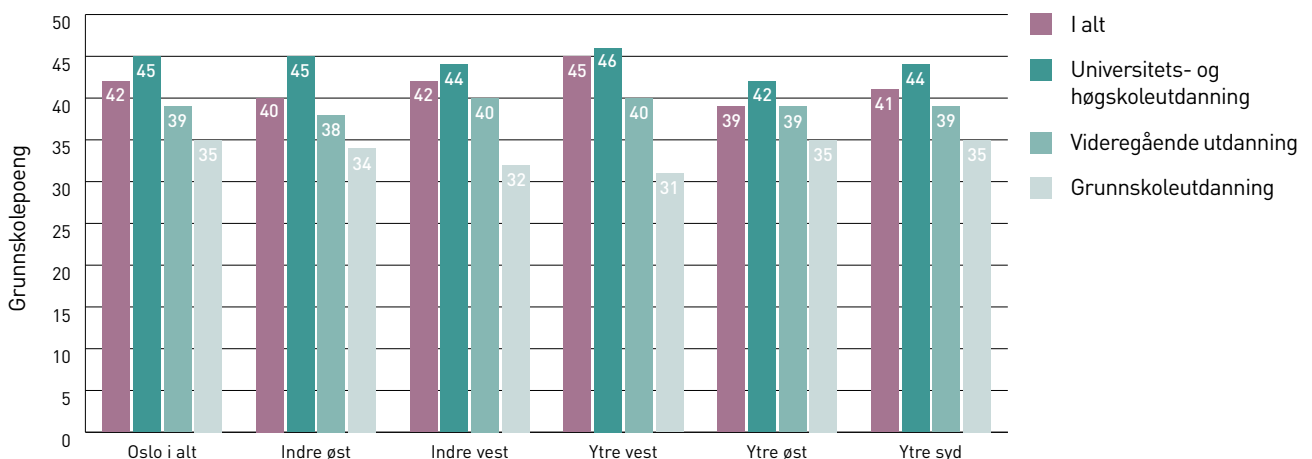
I figur 5 vises grunnskoleresultatene etter landbakgrunn og byområde. Elever med norsk landbakgrunn skårer om lag på samme nivå i fire av byområdene, elevene i ytre by øst skårer lavere. Elever med vestlig bakgrunn skårer lavest i indre by øst. Elever med ikke-vestlig bakgrunn skårer om lag på samme nivå i fire av byområdene, elevene i indre by øst skårer vesentlig lavere.

Elever som selv har innvandret

Av de 5 595 avgangselevene som fikk grunnskolepoeng i 2016 hadde 673 selv innvandret. I denne gruppen hadde 18 prosent bodd i Norge i mindre enn fire år, 29 prosent hadde vært i Norge i 4–7 år og 54 prosent hadde åtte år eller lengre botid.

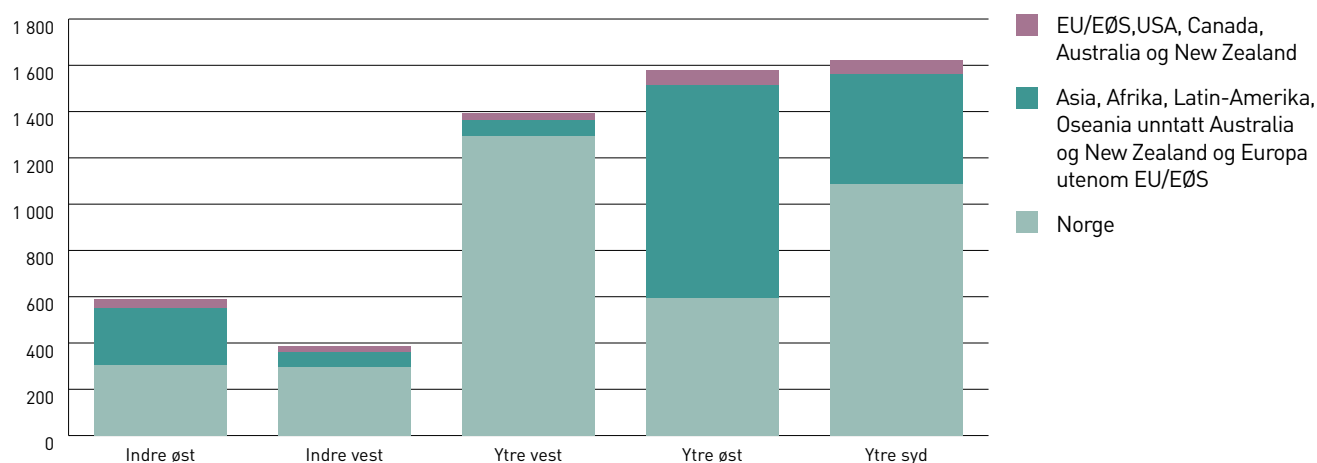
Innvandrerelevne er særlig konsentrert til ytre by øst og ytre by syd som samlet huser 2/3 av denne elevgruppen, jf. figur 6. 17 prosent bor i indre by øst, mens indre by vest og ytre by vest huser til sammen 15 prosent av innvandrerelevne. Avgangselever fra grunnskolen som selv har innvandret har i gjennomsnitt 35 grunnskole-

Figur 3. Gjennomsnittlig grunnskolepoeng* etter foreldrenes utdanningsnivå og byområder 2016.

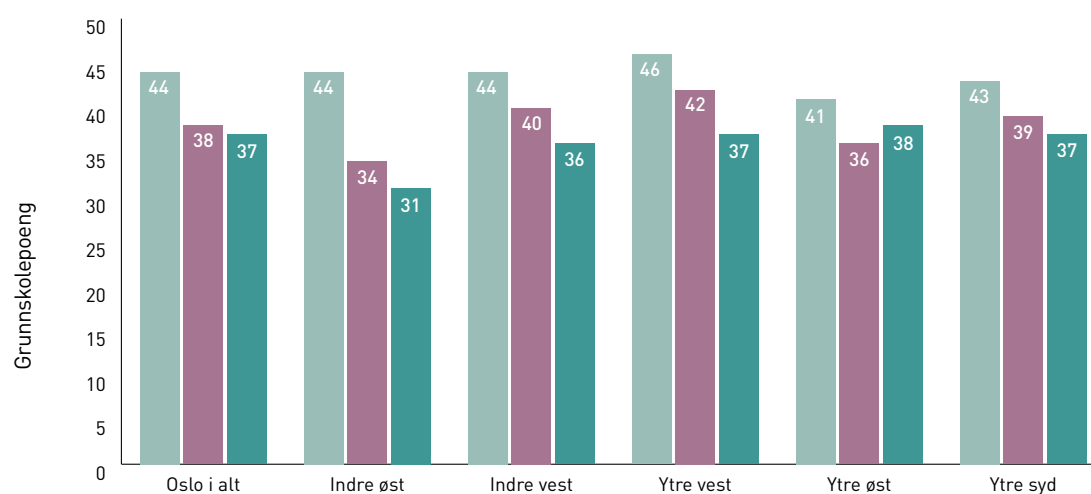

* Eksklusive voksne elever og elever uten grunnskolepoeng.

Figur 4. Antall avgangselever fra grunnskolen i Oslo 2016 etter byområde og landbakgrunn.

Figur 5. Gjennomsnittlig grunnskolepoeng*, etter landbakgrunn og byområde 2016.

* Eksklusive voksne elever og elever uten grunnskolepoeng.

- Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand og Europa utenom EU/EØS
- EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand
- Norge

3. Landbakgrunn: For personer født i utlandet med utenlandsfødte foreldre, er landbakgrunn eget fødeland. For personer født i Norge der begge foreldre er utenlandsfødte, er landbakgrunn foreldrenes fødeland. I de tilfeller der foreldrene har ulikt fødeland, er det morens fødeland som brukes.

poeng, elever med kort botid (0–3 år) oppnådde i gjennomsnitt 31 grunnskolepoeng, elever med mellomlang botid (4–7 år) 34 poeng, elever med lang botid (8 år +) 38 poeng.

Grunnskolepoeng og fullføring av videregående opplæring

Materialet inneholder også grupperte fordelinger av grunnskolepoeng, jf. tabell 1.

Oslo kjennetegnes av en lavere andel i gruppene mellom 30 og 40 poeng og en større andel av gruppene med mer enn 45 poeng sammenlignet med landsfordelingen. Gruppen som mangler eller har mindre enn 30 studiepoeng utgjør like stor andel av grunnskolekullet i Oslo som i hele landet. Denne gruppen er særlig utsatt med tanke på videre utdanning eller overgang til arbeidslivet.

Av de 5 183 elevene som startet videregående opplæring i 2010 i Oslo hadde 76 prosent fullført med studie- eller yrkeskompetanse etter fem år.

Figur 7 viser en klar sammenheng mellom grunnskolepoeng og fullføring av videregående skole.

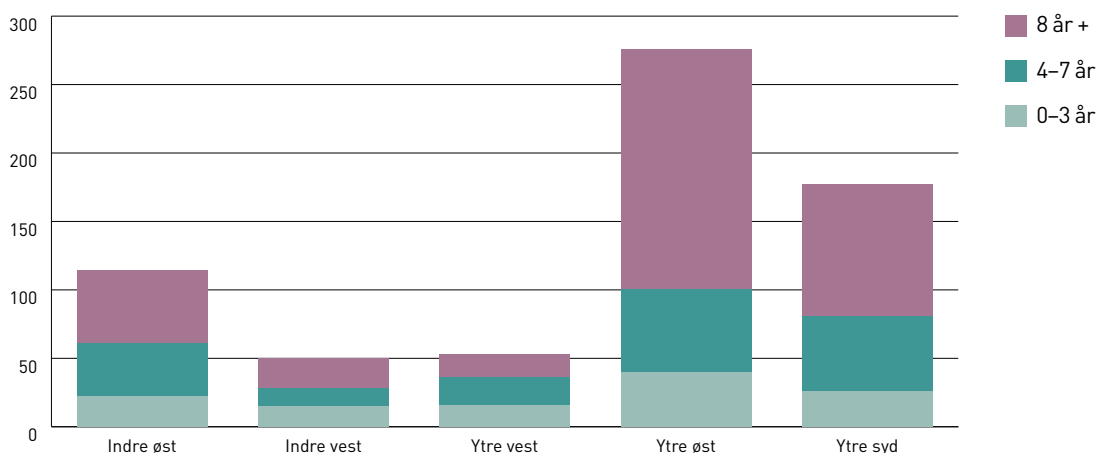
I gruppen med manglende eller under 30 grunnskolepoeng var det kun om lag 1/4 som fem år etter start i videregående opplæring hadde oppnådd fullført studie- eller yrkeskompetanse i Oslo. I gruppen med 50 eller flere grunnskolepoeng hadde 99 prosent fullført etter fem år. Fullføringsratene (andelen som har fullført etter fem år) i Oslo var noe høyere for gruppene med mer enn 30 grunnskolepoeng i Oslo enn for landet samlet, men var lavere for dem med manglende eller mindre enn 30 grunnskolepoeng.

Gruppen som mangler eller har mindre enn 30 studiepoeng varierer betydelig i størrelse mellom delbydelene og mellom enkeltår. For å få frem hovedmønsteret mellom delbydelene, er derfor gruppens andel utregnet for summen av tre avgangsår (2014–2016).

Tabell 1. Fordeling av avgangselever fra grunnskolen etter grunnskolepoeng 2016 (ekskl. voksne) i Oslo og hele landet.

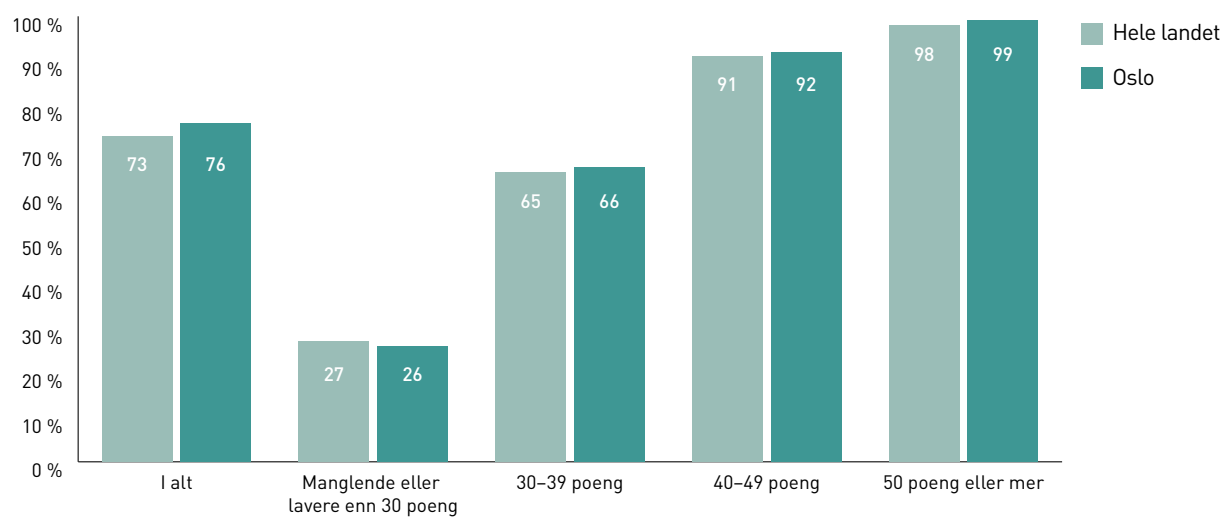
	Manglende eller <30	30–34	35–39	40–44	45–49	50–54	55+	Antall elever
Hele landet	13,9 %	13,4 %	18,1 %	21,3 %	18,9 %	11,6 %	2,9 %	62 704
Oslo	13,9 %	10,3 %	16,3 %	21,1 %	20,1 %	14,3 %	4,0 %	5 827

Figur 6. Antall avgangselever fra grunnskolen i Oslo som selv har innvandret etter byområde og botid 2016.

Figur 7. Andel elever i Oslo og hele landet som startet i vg1 høsten 2010 med fullført studie- eller yrkeskompetanse etter fem år, fordelt på grunnskolepoeng.

Gruppens størrelse varierer fra 1–2 prosent i delbydeler i bydelene Ullern, Vestre og Nordre Aker til over 30 prosent i enkelte delbydeler i indre by øst og bydel Stovner, jf. figur 8.

I kommunens gjennomgang av levekårsindikatorer i Oslo i OsloTRENDER 2009 var indikatoren «elever med lave karakterpoeng» den levekårsvariabel som viste størst geografisk segregasjon av de undersøkte indikatorene⁴. Det ble benyttet d-indeks (dissimilaritetsindeks) som regner ut hvor stor andel av grunnskoleelevene som må flytte for at de to gruppene med henholdsvis under 30 poeng og 30 poeng skal være likt fordelt mellom delbydelene. Når d-indeks for fordeling av karakterpoeng fra 2005–2007 nå sammenliknes med fordelingen i 2014–2016, fremkommer at det er blitt reduserte geografiske forskjeller i bosettingsmønsteret til de to elevgruppene, d-indeksen for 2005–2007 var 32,0, i 2014–2016 er den redusert til 28,4⁵.

Fullføring av videregående opplæring etter studieretning og kjønn

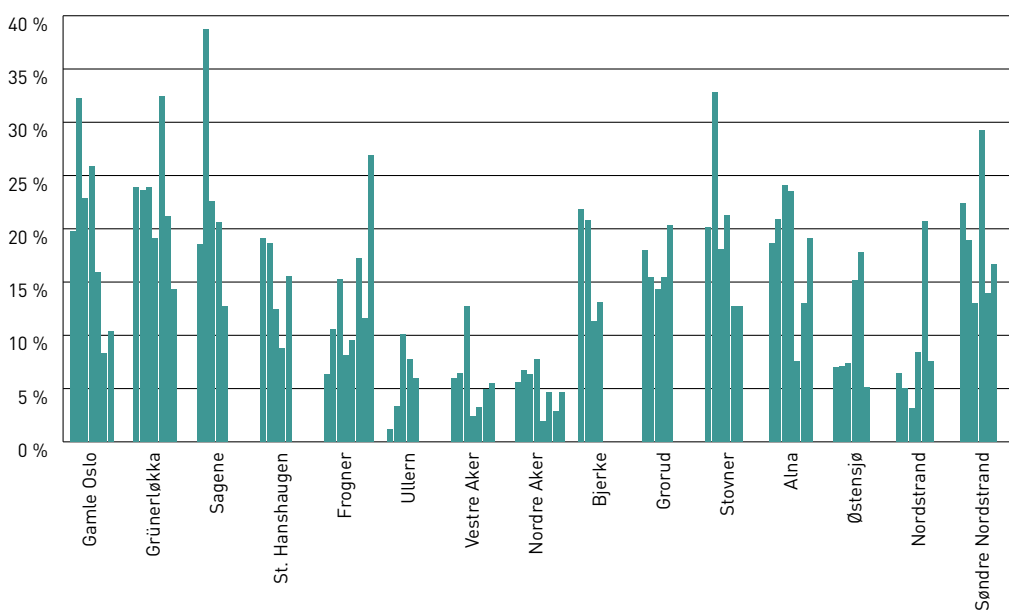
I 2015 var fullføringsraten i landet som helhet 73 prosent mens den i Oslo var 76 prosent. Oslo

har imidlertid lavere fullføringsrater enn landsgjennomsnittet både for studieforberedende og yrkesfaglig utdanningsprogram, jf. figur 9. Yrkesfaglig utdanningsprogram har vesentlig lavere fullføringsrate enn studieforberedende utdanningsprogram. Grunnen til at Oslo samlet kommer bedre ut enn landet er at Oslo har en overvekt av elevene på studieforberedende utdanningsprogram. 70 prosent av elevene som startet på videregående opplæring i Oslo 2010 begynte på studieforberedende utdanningsprogram, mens landsgjennomsnittet var 51 prosent.

Det har lenge vært kjent at jenter har høyere fullføringsgrad i videregående opplæring enn gutter. I OECDs publisasjon Education at a Glance 2012 fremkommer at i samtlige OECD-land fullførte en større andel kvinner enn menn videregående opplæring på normert tid.

Av elevene som startet videregående opplæring i Norge i 2010 hadde 78 prosent av jentene og 67 prosent av guttene fullført i 2015. Tilsvarende tall for Oslo var 83 prosent for jentene og 70 prosent for guttene. Fullføringsraten var varierende

Figur 8. Andel (prosent) avgangselever fra grunnskolen 2014–2016 med manglende eller <30 grunnskolepoeng per delbydel.

4. OsloTRENDER 2009 Byrådsavdeling for finans og utvikling 2009.

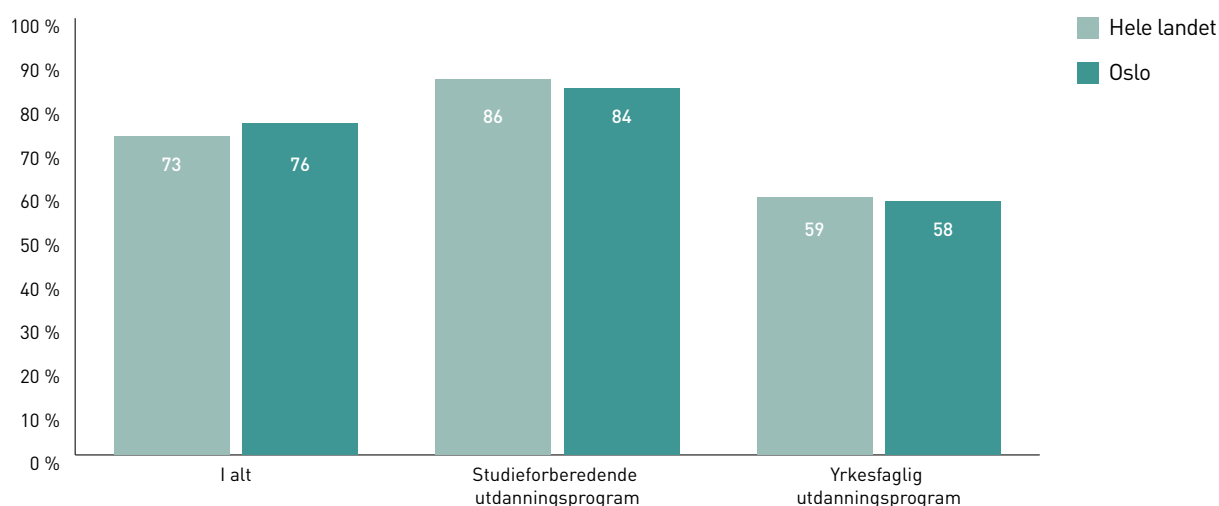
5. Takk til Svein Blom, SSB som har forestått utregningene.

mellom byområdene. For jenter varierte fullføringsraten mellom 69 prosent i indre by øst til 90 prosent i ytre by vest. For guttene varierte fullføringsraten fra 53 prosent i indre by øst til 84 prosent i ytre by vest. Forskjellen mellom jenter og gutters fullføringsrate varierte også mellom byområdene og er størst i ytre by øst der den er 19 prosentpoeng.

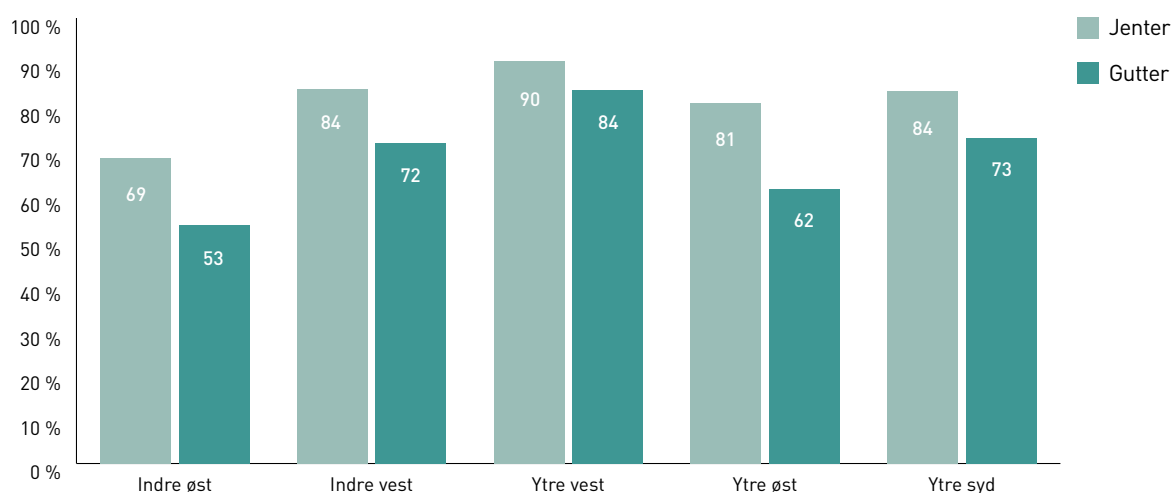
Tekst:

Morten Bildeng, Byrådsavdeling for finans

Figur 9. Andel elever (prosent) i videregående opplæring som har fullført i 2015 (fem år etter oppstart) etter utdanningsprogram. Oslo og hele landet.

Figur 10. Andel elever (prosent) i videregående opplæring som har fullført i 2015 (fem år etter oppstart) etter kjønn og byområde.

OSLOSPEILET

MER INFORMASJON:

Oslostatistikken: www.oslo.kommune.no/statistikk

Abonner på oppdatert statistikk om miljø, helse, befolkningsutvikling og/eller utdanning ved å sende en mail til oslostatistikken@byr.oslo.kommune.no og si hvilke tema du er interessert i.

Oslo kommune

RETURADRESSE:

Oslo kommune,
Byrådsavdeling for finans
Rådhuset, 0037 OSLO